

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Treball Final de Grau

Absentisme i malalties cròniques

Maria Garí Font

Grau de Pedagogia

Any acadèmic 2017-18

Presentat per: Maria Garí Font

Tutoritzat per: Marga Vives Barceló

Resum

A continuació es presenta el Treball Final de Grau, l'objectiu del qual és analitzar l'absentisme escolar i les malalties cròniques més comuns. A partir de la justificació teòrica del treball en absentisme, es fa una aproximació conceptual als termes més importants i que influeixen en el tema.

Es tracten diferents apartats relacionats amb l'absentisme, partint de la definició del concepte, marc legal, causes, conseqüències, tipologia a més de fer una aproximació a l'absentisme referent a les Illes Balears i, realitzar una anàlisi dels alumnes que presenten malalties cròniques, centrant-se amb les més comunes; diabetis, epilèpsia i al·lèrgia.

Complementant la recerca bibliogràfica, s'ha pogut conèixer la realitat en aquest tema a través de diferents entrevistes que hem realitzat a diferents professionals d'aquest àmbit i, elaborant algunes actuacions i propostes de millora i futur, així com conclusions i reflexions sobre l'absentisme escolar.

Paraules clau: absentisme escolar, escolarització obligatòria, factors de risc, faltes d'assistència, malalties cròniques

Abstract

This end-of-degree project is aimed at analyzing the issue of school absenteeism. Based on the theoretical justification of absenteeism, the most important and most influential concepts within the subject can be known.

Based on the definition of key concepts, legal framework, causes, consequences and typology, it deals with different aspects concerning absenteeism, and the way it is treated in the Balearic Islands. Moreover, it analyses different cases of chronic diseases exploring the most common ones, such as diabetes, epilepsy and allergies.

In addition, it has been able to get to show the reality in this topic through different interviews that we have done of different professionals in this field and it elaborates some actions and proposals for improvement in the future, as well as conclusions and reflections on school absenteeism.

Key words: school absenteeism, compulsory education, risk factors, absences, prevention, action, chronic diseases

Índex

1. Introducció.....	3
2. Objectius.....	4
3. Metodologia.....	5
4. Estructura i desenvolupament dels continguts.....	7
4.1 Absentisme.....	7
4.1.1 Concepte.....	7
4.1.2 Normativa legal.....	11
4.1.3 Causes i conseqüències.....	19
4.1.4 Tipologia.....	24
4.1.5 Aproximació de l'absentisme a les Illes Balears.....	28
4.2 Alumnat amb problemes de salut.....	30
4.2.1 Malalties cròniques.....	30
4.2.1.1 Diabetis.....	31
4.2.1.2 Epilèpsia.....	33
4.2.1.3 Al·lèrgia.....	35
4.3 La veu dels professionals.....	37
5. Conclusions.....	41
6. Referències bibliogràfiques.....	46
7. Annexos.....	52

1. Introducció

A través del Treball Final de Grau, es pretén analitzar la problemàtica social i escolar de l'absentisme escolar. Conèixer les diferents perspectives que s'aborden referent al concepte, així com el marc legal, les causes i les conseqüències que ho desencadenen. També, s'analitza la tipologia de l'absentisme, centrada especialment a les Illes Balears en tractar-se d'un aspecte de competència autonòmica. Es durà a terme una anàlisi de les malalties cròniques més freqüents que dificulten l'escolarització normalitzada i que, per tant, desencadena a un absentisme justificat. Finalment, s'analitzaran les actuacions que s'han dut a terme mitjançant entrevistes a diferents professionals de l'àmbit escolar.

L'absentisme nou és una problemàtica educativa i social relativament nova, ja que des de fa anys s'aprecia als centres escolars i s'evidencia a les desigualtats econòmiques, socials i culturals de la societat, alhora que es reflecteix en les situacions de conflictes que viuen els adolescents i que en els últims anys, ha augmentat (Consorci d'Educació de Barcelona, 2012). Són molts els autors que defineixen aquest concepte, per tant, el podem contemplar des de diferents visions i perspectives.

Hi ha un acord en què l'origen de l'absentisme escolar és múltiple, ja que segons autors com Birioukov (2017), les causes que poden desencadenar a un absentisme escolar són diverses i estan interrelacionades: personals, familiars i educatives. Aquestes estan relacionats amb els factors, els quals s'inclouen el sociocultural, econòmic, psicològic i pedagògic (Cosmin, 2013).

La realització d'aquest treball es justifica per conèixer les rutines i hàbits abans de l'adolescència que poden ser causa de l'absentisme i per l'interès personal de conèixer a fons aquesta situació, sobretot en l'educació primària que és l'etapa a on els pares exerceixen un paper important sobre l'infant, que encara és menor d'edat (Urmeneta, 2010).

Complementàriament s'ha volgut indagar sobre el treball que realitzen els professionals d'aquest àmbit, ja que, posen l'èmfasi en el treball preventiu, un dels punts forts que tractarem en el present treball.

2. Objectius

Com a objectius generals del present treball es pretén aconseguir els següents:

- Analitzar i valorar la importància de l'absentisme escolar com a factor de protecció de l'èxit escolar.
- Conèixer la realitat actual de l'absentisme escolar relacionat amb les malalties cròniques a les Illes Balears.
- Conèixer les causes i les tipologies de l'absentisme escolar per tal de fer feina en la prevenció.
- Analitzar les actuacions legals per tal de reduir l'absentisme escolar, en general.

3. Metodologia

La metodologia utilitzada en la investigació s'ha dut a terme mitjançant el mètode deductiu (Del Cid, Méndez, Sandoval, 2011).

Les bases de dades que s'han consultat a la recerca d'aquest treball han estat les bases científiques de SCOPUS, ERIC i Dialnet; xarxes socials professionals com, ResearchGates, diferents legislacions així com pàgines webs oficials dels Governos de cada Comunitat Autònoma, Conselleria d'Educació i Universitat que tenen competències d'absentisme escolar (en concret del Servei d'Atenció a la Diversitat (SAD)). A part d'aquestes, s'han consultat llibres útils per tal de completar la recerca bibliogràfica.

Pel que fa a les paraules claus del treball, és a dir, aquelles que defineixen i determinen el contingut i temàtica del treball són: absentisme escolar, escolarització obligatòria, factors de risc, faltes d'assistència i malalties cròniques.

Complementant la recerca bibliogràfica, s'han realitzat entrevistes que han estat contestades per diferents professionals de l'àmbit educatiu: coordinadors dels Equip d'Orientació Educativa i Psicopedagògica (EOEP) i de l'absentisme, així com els Professionals Tècnics de Serveis a la Comunitat (PTSC) de les comarques d'Inca i Manacor; docents que treballen a l'aula hospitalària de Son Espases i professionals del Servei d'Assistència Educativa Domiciliària (SAED). Aquestes entrevistes (veure annex 4,5,6 i 7) s'han realitzat per obtenir informació quantitativa. Les preguntes de les entrevistes han estat diferents en funció del professional que anava adreçat; les preguntes formulades als EOEP i PTSC han estat relacionades amb la feina preventiva que realitzen a l'entorn de l'absentisme escolar i; les preguntes formulades als docents de l'aula hospitalària i al SAED, han estat adreçades a les actuacions que realitzen amb l'infant o jove que no pot anar al centre escolar perquè presenta alguna malaltia crònica.

Les entrevistes han estat realitzades durant el mes de gener i febrer del 2018 i s'ha realitzat de manera presencial i formal. El nombre de participants ha estat 8.

A continuació, es presenta una taula a on queda reflectida la mostra de la investigació:

Taula 1:

Informació dels professionals de l'àmbit

Responsable servei	Servei d'on prové	Nombre de professionals del servei	Anys al servei	Anys treballant en l'àmbit
P1	Absentisme	1	2	12
P2	EOEP	1	3	7
P3	Professor Tècnic de Serveis a la Comunitat (Inca i Manacor)	3	1	12
			1	2
P4	Servei d'Assistència Educativa Domiciliària (SAED)	1	10	20
P5	Aula Hospitalària	2	4	4
TOTAL			23	23

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extreta pels mateixos professionals.

*P: *Professional*

A l'hora de recollir les dades s'ha dut a terme mitjançant les aportacions dels participants de les entrevistes. Aquestes han servit per analitzar els resultats i poder formular conclusions i reflexions pròpies per tal de millorar les taxes de l'absentisme escolar.

4. Estructura i desenvolupament dels continguts

4.1 Absentisme

4.1.1 Concepte

El dret a l'educació és una obligació, dictaminada per la Llei Orgànica General del Sistema Educatiu (LOGSE) l'any 1990, en què tot infant ha de complir fins a l'edat dels 16 anys. No obstant això, hi ha un sector de població d'infants i joves que per diferents motius no compleixen aquesta obligació i dret, el que deriva a situacions d'absentisme escolar (Moreno, 2009).

A nivell autonòmic, i seguint la Instrucció 5/2017 de 20 de juny de 2017 que regula l'absentisme escolar als centres escolars sostinguts amb fons públics durant el curs 2017-2018, defineix absentisme escolar, com aquella situació a on, un infant o jove no assisteix al centre educatiu i les faltes d'assistència es converteixen en un factor de risc quant a la socialització i l'accés als recursos laborals i econòmics d'aquest nin o nina quan sigui adult (SAED, 2017).

L'absentisme escolar presenta un món de contradiccions amb els sistemes educatius actuals i s'enfronta a interrogants referents a les pràctiques escolars, polítiques educatives, de marginació i de desigualtat social. Per tant, podem dir que l'absentisme escolar no és un problema relativament nou i, que des de fa anys preocupa a la comunitat educativa i a l'administració pública, en general (Moreno, 2009).

Ribaya (2004 citat en Moreno, 2009) argumenta que determinar un marc conceptual de l'absentisme escolar resulta difícil a causa del nivell de confusió entre tots els implicats, la intransparència i la manca de polítiques referents a donar suport als centres escolars i als docents. La manca de criteris i acords comuns que no s'han establert entre professionals, pares, mares i tots els agents implicats en el procés és un dels factors que dificulten la seva definició.

Resulta necessari establir una definició clara i precisa d'aquest concepte, encara que, són molts els autors que defineixen l'absentisme des de diferents perspectives (Moreno, 2009).

Per norma general, tots els autors parteixen de la idea que l'absentisme escolar és **la falta d'assistència** regular a classe per part de determinats alumnes, ja sigui de primària o secundària i la seva gravetat es mesura en funció de la freqüència (Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa; Servei d'Atenció a la Diversitat, 2016).

Autors com Melendro (2008, citat en Coronel, Díaz & Moreno, 2013), argumenta que l'absentisme escolar és l'assistència de manera irregular, o l'absència reiterada i injustificada al centre educatiu, dels alumnes menors d'edat que exerceixen l'escolarització obligatòria. L'absentisme pot derivar a situacions d'abandonament escolar i a l'hora, pot tenir conseqüències en el rendiment escolar, provocant un retràs i fracàs escolar.

L'absentisme també es defineix com la falta d'assistència (justificada o no justificada) per part de l'alumne en el centre escolar dins l'horari lectiu, donant lloc a una situació habitual" (Ribaya, 2011).

Tot i això, és necessari anar més enllà i centrar-se amb una definició més actual de l'absentisme escolar: "*greu problema socioeducatiu en el qual els protagonistes directes són aquells alumnes que, trobant-se en un període d'escolaritat obligatòria, deixen d'assistir al centre educatiu.*" (Llanas, Moreno, Sandín, Valeinte & Chorot, 2016).

Per tant, a partir de les definicions anteriors, es pot concloure que l'absentisme escolar es podria considerar un indicador d'alerta, el qual s'haurien d'analitzar i incidir en els factors que ho determinen i que no afavoreixen a la persona que ho manifesta. L'absentisme no és continu, sinó que suposa una discontinuïtat, així com trajectòries d'anada i tornada a l'escola (Moreno, 2009).

Tal com s'explica en l'obra de García (2005), l'absentisme escolar es confon, molt sovint, amb altres conceptes relacionats amb l'escolaritat com són la no- escolarització, l'escolarització tardana i l'abandonament escolar o desescolarització.

Una de les diferències que hem de tenir en compte abans de definir els anteriors conceptes, és que la no-escolarització sol tenir lloc en edats primerenques, en canvi, l'abandonament escolar o desescolarització són problemàtiques que es manifesten entre els 12 i 16 anys.

El Consorci d'Educació de Barcelona (2012) defineix la no-escolarització, com aquell alumnat en edat d'escolaritat obligatòria que no està matriculat. A més, pel que fa a l'alumnat no escolaritzat, distingim entre l'alumnat no escolaritzat pròpiament dit com per exemple alumat nouvingut, famílies immigrants i l'alumnat desescolaritzat, és a dir, aquell que no ha assistit al centre escolar per diferents motius.

L'escolarització tardana fa referència a l'escolarització en retard, aquell alumnat que està matriculat amb retard d'acord amb l'edat legalment establerta. Aquesta pot ser provocada per la situació inicial de no-escolarització, d'aquesta manera, fa referència a les situacions en què els joves han estat matriculats amb retard respecte a l'edat inicial d'escolarització obligatòria.

L'abandonament escolar prematur fa referència als joves de més de 18 anys que no adquireixen cap títol en l'educació secundària post obligatòria i no tenen intenció de cursar cap formació per obtenir-ho. Per tant, l'abandonament escolar es reflecteix a un fracàs escolar i aquest, a una situació d'absentisme (Fernández, Mena & Riviere, 2010) Oliver i Pascual (2008 citat en Amer 2017) estudien que el fracàs escolar i l'abandonament poden ser causes de la situació familiar i oportunitats laborals que no estan qualificades.

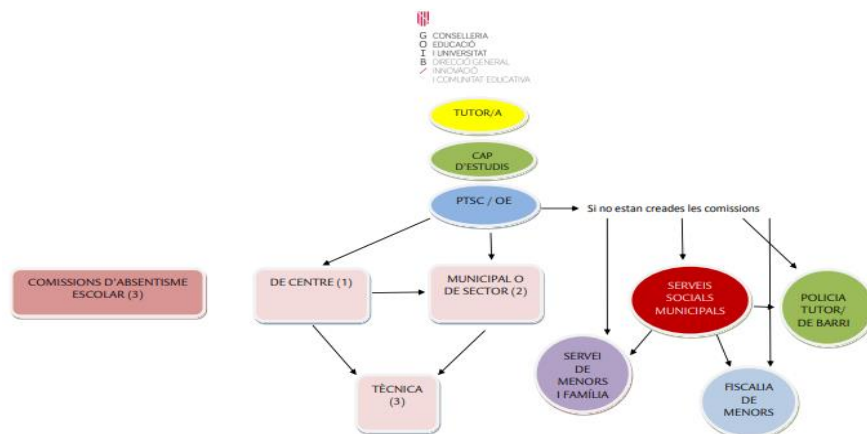
Un altre concepte que exposa Moreno (2009) és el d'**inassistència**. Aquesta forma part de la base per a poder explicar l'absentisme escolar, però fa referència a un concepte diferent. La inassistència pot ser classificada de dues maneres; justificada o irrellevant. En la primera, les faltes es poden justificar i en la segona, són faltes que no es justifiquen però que la seva causa no provoca preocupació. En els dos casos no es pot considerar absentisme escolar, per tant, les actuacions que es duran a terme en relació aquest concepte seran més lleus.

Un dels elements que s'ha de tenir en compte en parlar d'absentisme és el treball en xarxa. Aquest, seguint a Alfonso (2013), fa referència al conjunt de persones que treballen per tal d'aconseguir un objectiu en comú. En el treball en xarxa és important que l'equip de treball col·labori, estigui compromès i coordinat.

La necessitat que es té per lluitar contra l'absentisme, dur inclòs un treball en xarxa dels agents interns i externs que estan dins el mateix procés. A continuació, es presenta un gràfic a on es pot observar el circuit que se segueix per a dur a terme el Protocol d'actuació contra l'absentisme. A partir d'aquí, es pot valorar el treball en xarxa que és dur a terme entre els diferents agents, tant interns com externs, al centre educatiu. Pel que fa als agents interns trobem, el tutor o tutora de l'alumne, el cap d'estudis, orientador educatiu i les comissions d'absentisme escolar. Aquests agents interns treballen contínuament, amb equip, amb altres que es troben fora de la mateixa institució escolar com són els serveis socials, serveis de menors, fiscalia de menors i el policia tutor. També, cal esmentar la importància que té la família dins aquest treball en xarxa, ja que són les persones de referència de l'infant i per tant, les que tenen un major poder decisiu (SAD, 2018).

Gràfic 1:

Circuit de l'absentisme escolar

Font: Gràfic extret de la pàgina web del Servei d'Atenció a la Diversitat-Govern de les Illes Balear.

4.1.2 Normativa legal en l'àmbit autonòmic

És important fer referència a la legislació vigent tant a l'àmbit internacional, nacional i autonòmic.

En l'àmbit internacional, segons l'obra De la Fuente (2009), podem destacar la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, la qual en l'article 26.1 recull que tota persona té dret a l'educació i que aquesta, ha de ser gratuïta i obligatòria fins als 16 anys.

La Convenció sobre els Drets dels Nins de 1990, en l'article 28.1 articula que *“los Estados Partes reconocen el derecho del niño a la educación y adoptar medidas para fomentar la asistencia regular a las escuelas y reducir la tasa de abandono escolar”*.

El Parlament Europeu, aprova la Carta Europea dels Drets del Nin (1992), en la que s'estableix el dret a l'educació que té el nin. També, la Constitució Espanyola, estableix una sèrie d'articles, un dels quals és l'article 27.1 a on es recull el dret a l'educació bàsica i en l'article 27.4, que aquesta educació és de caràcter obligatori i gratuït.

En l'àmbit nacional, cal fer menció a una sèrie de Lleis Orgàniques que influeixen amb l'absentisme escolar. La Llei Orgànica 1/1990, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (**LOGSE**) estableix en l'article 5.1.

L'Educació Primària i l'Educació Secundària Obligatòria constitueixen l'ensenyament bàsic, que inclourà deu anys d'escolaritat, des dels 6 als 16 anys. Aquest ensenyament bàsic serà obligatori, gratuït i els alumnes, tindran dret a romandre en els centres ordinaris, fent l'ensenyament bàsic, fins als 18 anys.

També en l'article 63, s'estableix la responsabilitat que tenen els poders públics per desenvolupar actuacions compensatòries i d'assegurar que les accions en el sistema educatiu no siguin desiguals.

Molt abans, la llei Orgànica de Participació, Avaluació i Gestió de Centres Docents (**LOPEGCE**) 9/1995 del 20 de novembre, estableix que les institucions de caràcter educatiu fomentaran l'escolarització dels alumnes amb necessitats educatives especials

en els centres públics. Per tant, aquests alumnes podran ser atesos amb els recursos que els hi són necessaris (LOPEGCE, 1995).

La Llei Orgànica de Qualitat de l'Educació (**LOCE**) 10/2002 del 23 de desembre de 2002, recull que l'ensenyament és obligatori i gratuït. En l'article 2.3.c, s'estableix que l'alumne té el deure d'assistir a classe amb puntualitat. I en l'article 3.2.a, es recull que els pares tenen la responsabilitat de prendre les mesures adequades per tal que el seu fill o filla assisteixi al centre escolar (LOCE, 2002).

En referència a la Llei Orgànica d'Educació (**LOE**) del 3 de maig de 2006 s'estableixen una sèrie de lleis en els seus articles. L'equitat i la igualtat d'oportunitats, la inclusió i la no exclusió i, que el sistema educatiu s'adaptarà a les necessitats dels alumnes amb necessitats específiques. En l'article 4.1, s'estableix que l'ensenyament en l'educació primària i secundària és obligatori i gratuït per a tothom. En l'article 71.4 la LOE (2006) argumenta que *“correspon a les administracions educatives garantir l'escolarització, regular i assegurar la participació de les famílies en les decisions que afectin l'escolarització i als processos educatius de l'alumne”*.

Pel que fa a la legislació vigent, la Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa (**LOMCE**) del 28 de novembre de 2013, no fa una menció explícita a l'absentisme escolar, encara que es preocupa pel fracàs escolar i l'abandonament escolar primerenc en l'etapa de l'educació obligatòria (LOMCE, 2013).

Perquè quedin de manera resumida, clara i precisa les aportacions que les lleis educatives han dut a terme en l'absentisme, podeu veure una taula a l'apartat d'annex (1).

Per altra banda, és important conèixer quina és la normativa legal en l'àmbit autonòmic, en aquest cas, a les Illes Balears. Així, seguint la publicació Cañellas, Moyà, Pascual & Vidaña (2016) és necessari incidir en la Llei 17/2006 del 13 de novembre, la qual fa referència al dret que tenen les persones menors d'edat a estar escolaritzats i, que si es troben amb algun risc socioeducatiu, és dret rebre una atenció especialitzada.

Aquesta llei manifesta la situació de risc social, la desescolarització o l'absentisme escolar habitual o sense justificació durant el període obligatori.

Per una altra banda, l'article 16 del Decret 39/2011, del 29 d'abril, regula que l'administració ha de garantir una atenció sanitària a aquells alumnes que presentin algun problema de salut per tal que puguin assistir al centre.

Amb el nou canvi de govern de les Illes Balears té gran importància la Instrucció 2/2015 de l'1 de setembre, del director general d'Innovació i Comunitat Educativa, referent a la prevenció i intervenció de l'absentisme en l'àmbit escolar, en l'etapa infantil i a l'educació primària i secundària obligatòria per al curs 2015-2016 (Cañellas et al., 2016).

En funció de la Llei 26/2015, no és necessari que els serveis socials actuïn en situació d'absentisme. Aquesta mateixa llei argumenta a l'article 18 *“actuacions en situació de desemparament [..]g). L'absència d'escolarització o falta d'assistència reiterada i no justificada adequadament al centre educatiu i la permissivitat continua a o la inducció a l'absentisme escolar durant les etapes d'escolarització obligatòria”*.

Pel que fa a les instruccions que s'han de dur a terme en cas d'absentisme, s'estableixen les següents: detecció, classificació, entrevistes, reunions, derivacions, entre d'altres. És necessari la interacció pedagògica entre alumne, tutor i família, així com accions i programes respecte al centre amb els alumnes absentistes.

Encara que la normativa d'admissió d'alumnat de les Illes Balears parla indirectament d'absentisme, es gestiona els aspectes de l'escolarització per assegurar la matriculació de l'alumnat de les Illes Balears. Tal fet, ho podem contemplar en l'article 2.5 a on cap alumne se li certifica una continuïtat en el centre que li pertoqui, encara que promocioni o repeteixi curs. La matrícula d'aquest alumne es realitzarà a principi de curs i, només pot ser donat de baixa quan la petició de trasllat a un altre centre hagi estat confirmada. En el cas que els pares o tutors legals de l'alumne hagin confirmat per escrit la incorporació a un centre educatiu estranger, l'alumne podrà ser donat de baixa (Cañellas et al., 2016).

Per altra banda, es disposa del Protocol de Comunicació i Atenció dels Infants/Joves amb Problemes de Salut Crònics als Centres Educatius, establert per la Direcció General d'Atenció a la Diversitat- Conselleria d'Educació i Universitat (2017).

Els alumnes amb malalties cròniques i amb problemes de salut diversos, generalment, necessiten una atenció sanitària dins el centre educatiu. Aquestes situacions no han de superar una barrera perquè els alumnes puguin seguir assistint i gaudint d'una escolarització normalitzada.

En el centre escolar, és important el treball en coordinació entre els diferents professionals, sigui de l'àmbit educatiu o sanitari, per regular l'escolarització de la forma més normalitzada possible de l'alumne que presenta alguna malaltia. Per aquest motiu, és necessari garantir una coordinació entre les persones implicades, per tal que l'alumne amb alguna patologia rebi l'atenció sanitària adequada i pugui tenir accés a una escolarització en els centres educatius de la nostra comunitat autònoma.

Els professionals de l'àmbit sanitari realitzen formacions als professionals dels centres escolars. També, es va establir el Programa d'Alerta Escolar Balear davant les següents patologies: cardiopaties congènites, crisi epilèptica, crisi asmàtica greu i al·lèrgies (Programa d'Alerta Escolar Balear, 2014).

Un dels objectius principals del Protocol de Comunicació i Atenció dels Infants/Joves amb Problemes de Salut Crònics als Centres Educatius (2017), és garantir una escolarització normalitzada a aquells alumnes que presenten problemes de salut i que necessiten una atenció sanitària al centre educatiu. És important promoure l'autonomia de l'infant per tal que aquest sigui conscient de la realitat i de la malaltia.

A més, per tal de dur a terme el procés d'atenció dels infants i joves amb problemes de salut, els professionals sanitaris i els professionals dels centres educatius es coordinen, així com altres agents que participen en el procés.

Seguint amb les instruccions del Protocol anteriorment mencionat, pel que fa als professionals sanitaris, es troba un coordinador de casos, el qual es coordina amb els serveis de salut i el servei d'atenció a la diversitat, amb els professionals del centre de salut de l'alumne o alumna, amb el responsable del Programa d'Alerta Escolar Balear i amb els equips directrius del centre escolar.

Altres figures importants dins l'àmbit sanitari són l'infermer gestor de casos que, juntament amb el tècnic del Servei d'Atenció a la Diversitat, tenen la funció de coordinar-se amb la família, els serveis sanitaris i el centre educatiu.

Pel que fa als professionals dels centres educatius, han de treballar amb el tècnic del Servei d'Atenció a la Diversitat per tal d'informar-los de situacions en la que és convenient una atenció especialitzada que impliqui el treball entre la Conselleria d'Educació i Universitat i la Conselleria de Salut.

En referència al procediment per coordinar els casos, el diagnòstic del problema de salut de l'infant o jove es realitza a partir dels professionals sanitaris, encara que pot ser diagnosticada en un centre hospitalari privat. Si es presenta aquesta situació, caldrà derivar la família al centre de salut públic de referència. També, es poden trobar situacions en les quals el centre educatiu detecti la malaltia de l'infant, per tant, s'ha de derivar al centre de salut perquè s'analitzi (Protocol de Comunicació i Atenció dels Infants/Joves amb Problemes de Salut Crònics als Centres Educatius, 2017).

Per a dur a terme el protocol, se segueixen una sèrie de passes. En primer lloc, el pare, la mare o el tutor legal, ha de signar el document de confidencialitat de dades del Centre Coordinador d'Atenció Primària pel Desenvolupament Infantil (CAPDI). Una vegada firmat aquest document, s'ha de donar una còpia a la família perquè aquesta ho pugui entregar al centre escolar.

Seguint amb el mateix Protocol (2017), per part del centre educatiu, quan un alumne presenta alguna malaltia crònica, els pares d'aquest han de comunicar al centre, si el seu fill o filla presenta algun problema de salut i si s'ha d'administrar algun medicament durant l'horari lectiu. És important determinar en quin període s'ha dut a terme el diagnòstic i signar el document de confidencialitat. Per tant, aquest document s'haurà d'entregar als serveis sanitaris i l'equip directiu i, s'ha de guardar una còpia del document. És una tasca necessària, que a principi de curs, els serveis sanitaris i els professionals de l'educació es coordinin per tal d'informar de nous casos.

A més, l'equip directiu ha de disposar dels documents següents: fitxa individual amb la informació sobre el problema de salut que presenta l'alumne, un informe de salut,

l'autorització per traslladar a l'alumne o alumna al centre sanitari corresponent en situacions greus i l'autorització que confirmi, que els professionals del centre educatiu poden administrar la medicació a l'alumne.

La segona passa a seguir en el protocol, és la d'incloure l'infant en el registre del CAPDI. Aquesta passa ve seguida del registrament de l'alumne en el programa GESTIB per tal que es pugui atendre en aquest, en cas de risc. La quarta passa és el d'inscriure l'infant en el Programa d'Alerta Escolar Balear i una vegada inscrit, el professional sanitari donarà una mostra del protocol d'actuació d'alerta escolar i del document de confidencialitat al centre educatiu i al centre de salut de referència.

A la cinquena passa s'inicia la coordinació entre els agents implicats, una vegada signada el document de confidencialitat i completar el registre en el CAPDI. És important incidir en què només es podrà dur a terme la coordinació quan els pares de l'infant hagin firmat el document de confidencialitat i l'infant estigui registrat en el CAPDI (Protocol de Comunicació i Atenció dels Infants/Joves amb Problemes de Salut Crònics als Centres Educatius, 2017).

Seguidament, el professional sanitari ha de dur a terme un document on s'informi els professionals del centre educatiu de les necessitats que presenta l'infant. També, el professional sanitari ha d'activar "l'atenció sanitària al centre escolar" per tal que cada cas quedi registrat en l'historial clínic.

La següent passa que s'ha de seguir en el Protocol (2017), consta de què les decisions que es prenguin siguin en conjunt, tant dels professionals sanitaris, educatius com dels familiars de l'infant o el jove. Per aquest motiu, es recomana la pràctica de comissions. En aquelles situacions en què es necessita una atenció especialitzada, el centre escolar s'ha de coordinar amb el Servei d'Atenció a la Diversitat per tal que aquest es posi en contacte amb el coordinador de casos.

Posteriorment, s'ha de realitzar un informe de seguiment per tal que els agents implicats puguin coordinar-se. S'han de dur a terme les necessitats formatives entre la Conselleria d'Educació i la Conselleria de Salut. En el cas que els professionals docents tinguin la

necessitat de rebre una formació, s'haurà de posar en contacte amb la Unitat de Formació Continuada.

Finalment, i seguint les instruccions del Protocol de Comunicació i Atenció dels Infants/Joves amb Problemes de Salut Crònics als Centres Educatius (2017), en el cas que l'infant es trobi en una situació de risc, el personal docent ha de seguir una sèrie de pautes. En primer lloc, no s'ha de deixar a l'alumne tot sol i s'ha de telefonar al 061, a més d'informar a la seva família.

S'ha de tenir en compte que els professionals docents són els responsables de l'infant i que, els professionals sanitaris són els responsables de les actuacions que es duguin a terme.

Per l'avaluació del protocol s'han de mesurar els indicadors pel curs escolar. Aquests es poden calcular en funció de l'àrea sanitària i per centre de salut: nombre de casos que es coordinen, nombre de casos que han tingut, la necessitat de què l'infermer o infermera hagi d'intervenir, nombre de casos que estan inclosos en el registre del CAPDI, nombre de casos registrats al document de confidencialitat, nombre de casos registrats a l'historial clínic, nombre de casos que els professionals sanitaris han intervingut directament en el centre educatiu, nombre de comissions de salut en la coordinació entre els agents que estan implicats, nombre de formacions impartides pels professionals sanitaris dels centres de salut i nombre de casos que estan registrats en el Programa d'Alerta Escolar Balear.

Per altra banda, després d'haver incidit en el protocol de comunicació per infants que presenten malalties de salut per tal de donar coherència, posteriorment, amb les preguntes que es fan els diferents professionals, s'ha dut a terme una taula a on es poden observar els diferents protocols sobre absentisme i malalties cròniques que tenen les altres comunitats autònomes. La finalitat d'aquesta taula és analitzar si en les diferents comunitats autònomes es duen a terme el protocol d'actuació de l'absentisme i el protocol d'actuació en infants que presenten malalties cròniques.

Taula 2:

Revisió de protocols d'absentisme i de malalties cròniques per comunitats

CCAA	Protocol d'absentisme	Protocol de malalties cròniques
Andalusia	Plan Provincial de Prevención, Seguimiento y Control del Absentismo Escolar.	Plan provincial de atención al alumnado con enfermedades crónicas.
Aragó	Programa de Actuación para la prevención del absentismo escolar.	Protocolo Sanitario C.R.A "Arco Iris".
Astúries	Programa Municipal de Intervención en el Absentismo Escolar.	Personas sanas, poblaciones sanas: ordenación y elaboración de las Estrategias de Salud y Atención a la Población con Enfermedades Crónicas en Asturias.
Cantabria	Programa del derecho a la educación: prevención y control del absentismo y el abandono escolar en Cantabria.	Plan de atención a la cronicidad de Cantabria.
Castilla la Manxa	Instrucciones del director general de participación e igualdad y de la directora general de acción social y cooperación internacional para facilitar el desarrollo de la orden de absentismo escolar y la puesta en marcha de las comisiones de absentismo locales y de zona.	Protocolo de actuación en diagnóstico precoz, intervención integrada y atención socioeducativa inclusiva.
Castilla i Lleó	Programa de Absentismo Escolar de la dirección provincial de educación de la junta de Castilla y León en Valladolid.	Protocolo de actuación ante urgencias sanitarias en los centros educativos de Castilla y León.
Extremadura	Plan regional para la prevención, control y seguimiento del absentismo escolar en Extremadura.	Protocolo de Actuación ante Urgencias Sanitarias en los Centros Educativos de Extremadura.
Galicia	Protocolo educativo para la prevención e o control do absentismo escolar.	<i>Protocolo de urxencias sanitarias e enfermidade crónica.</i>
La Rioja	Protocolo de Actuación Absentismo Escolar.	Guía de ayuda para centros docentes.
Madrid	Programa Marco de Prevención y Control del Absentismo escolar.	Estrategia para la mejora de la atención al alumnado de educación infantil y primaria que sufren determinadas patologías crónicas.
Murcia	Plan Regional de Prevención, Seguimiento y Control del Absentismo y Abandono Escolar.	Protocolos de Apoyo inmediato y coordinado a Víctimas Escolares (Protocolos AVE).
Navarra	Protocolo de actuación en casos de absentismo escolar	Plan de Salud.
País Basc	Programa para garantizar el derecho a la educación. Erradicación de la desescolarización y del absentismo escolar en el territorio de Bizkaia.	Urgencias Sanitarias en la escuela.
Catalunya	href="http://www.edubcn.cat/racs_gene/extra/05_absentisme/Pla_Integral_Absentisme_Escolar_Modif_150709.pdf" Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar de Barcelona.	Programa de prevención y atención a las enfermedades crónicas.
Valencia	Programa para la prevención, detección y tratamiento del absentismo escolar del alumnado escolarizado en la enseñanza básica, obligatoria y gratuita.	Protocol d'atenció sanitària específica en centres educatius.
Illes Canàries	Protocolo de actuación ante el absentismo escolar.	Guía de atención a emergencias sanitarias en los centros educativos.

Font: Elaboració pròpia a partir del Govern de cada Comunitat Autònoma.

4.1.3 Causes i conseqüències de l'absentisme

És important conèixer les causes que desencadenen l'absentisme escolar, ja que ens pot ajudar a solucionar situacions de tipus absentistes.

La Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa; Servei d'Atenció a la Diversitat (2016), argumenta que l'absentisme és un problema que pot ser causat per factors relacionats amb l'àmbit sociofamiliar i l'àmbit escolar. Pel que fa al primer, trobem problemes econòmics familiars, de salut, violència, consum de drogues i altres substàncies, no pertànyer a cap grup d'igual i, a l'àmbit escolar s'esmenten factors com són la poca participació de les famílies amb el centre educatiu, falta de motivació, rendiment acadèmic baix i la manca de formació del professorat en estratègies d'aprenentatge.

A partir d'aquest autor, s'identifiquen una sèrie de factors que podien estar relacionats amb les causes de l'absentisme: l'entorn en què conviu l'alumne, el sistema escolar, el context familiar, el grup d'iguals i el propi alumne.

Tal com argumenta Ribaya (2011), l'absentisme es comença a registrar en l'educació infantil. En el primer cicle de primària, no s'observa un absentisme escolar presenciat. No obstant això, a partir de tercer de primària, l'absentisme es fa de cada vegada més obvi. Un dels fets que argumenta Birioukoy (2017) és que els joves tenen dificultats en establir noves relacions amb els companys o els mateixos professors a l'etapa de secundària. No obstant, la principal causa és el fracàs escolar, responsabilitat dels centres educatius i les famílies.

Autors com Ribaya (2011), expliquen diferents motius que poden portar a una situació d'absentisme: falta de motivació per part de l'alumne, aïllament social, procedents de famílies a on l'absentisme és una situació habitual, famílies en desavantatges socials, el desfasament entre edat i curs, la falta de preocupació per part dels pares, la falta de comprensió en centres educatius i en les administracions i el poc valor que comporta l'escola per algunes famílies.

Segons un estudi realitzat a alumnes, per la Universitat Politècnica de Catalunya, els motius principals de l'absentisme escolar és el solapament d'assignatures, tenir

consecutives hores de classe sense descans i, que aquestes classes siguin molt prest. Altres causes poden ser per motius de salut i avorriment en les assignatures (Sánchez, et al., 2017).

Per altra banda, hem de tenir en compte que no totes les causes de l'absentisme es relacionen als aspectes socials o escolars, sinó que és una relació i interacció entre factors. Per tant, és necessari que es dugui a terme un treball en equip amb els diferents agents educatiu i socials per tal d'obtenir resultats satisfactoris (Consorci d'Educació de Barcelona, 2012).

Rué (2005, citat en Moreno, 2009) facilita una sèrie de consideracions que els professionals de l'educació han de tenir en compte per tal de comprendre els alumnes que manifesten aquesta conducta. En primer lloc, considera que és un factor de ruptura personal i de resposta individual, a on els elements de caràcter emocional juguen un paper de gran importància en relació als docents i al grup d'iguals.

Altres experts com Racionero i Padrós (2010, citat en Coronel et al., 2013) consideren que no es troba una única causa que afecti l'absentisme encara que les més freqüents, es troben en les famílies monoparentals, pares i mares que treballen fora de casa i la manca d'empatia d'alguns joves respecte dels seus companys, que fa que se sentin malament dins les aules.

Coronel et al., (2013) afirma que les causes que afavoreixen l'absentisme comporten diferents aspectes, ja que engloba diferents elements en el tractament del problema: professionals docents, equip de suport, serveis externs al centre, serveis socials, entre d'altres. A més, no s'ha de plantejar l'alumne que manifesta la problemàtica com un problema, sinó que s'ha d'intentar comprendre les causes que el condueixen a aquestes circumstàncies i guiar-lo per tal d'evitar els factors de risc. Whitney & Liu (2017) argumenten que els possibles factors de risc que contribueixen a l'absentisme escolar estan relacionats amb la salut, el baix nivell d'ingressos i els problemes en drogues i alcohol.

Partint de la publicació Birioukov (2017) les causes de l'absentisme es divideixen en tres categories diferents: personals, familiars i educatives. Altres causes de l'absentisme poden ser l'assetjament escolar, el fracàs escolar, els càstigs, entre d'altres. Un dels

factors que més afecta és la motivació que té el jove per assistir a l'escola, ja que aquesta es baixa o nul·la.

Seguint el mateix autor, les causes familiars tenen relació amb els ingressos socioeconòmics de les famílies, ja que si aquests són baixos, cau la possibilitat que l'infant s'hagi de desplaçar-se continuadament i no poder assistir al centre escolar. Altres factors com són els diners, aliments o el transport poden ser impediments perquè l'infant assisteixi a l'escola.

Les causes relacionades amb el mateix estudiant, tenen a veure amb aquelles que tenen origen en edats primerenques o la por a separar-se de la seva família. A més, alguns adolescents poden presentar malalties de salut o problemes psicològics que impedeixen l'assistència al centre escolar (Birioukov 2017).

Els problemes psicològics presenten un paper important pel que fa a l'absentisme, ja que, aquells infants o joves que pateixen algun trastorn d'ansietat solen estar fora de l'escola. Aquells alumnes que tenen dificultats acadèmiques també opten per sortir de l'escola, el que condueix al fracàs escolar (Birioukov, 2017).

Per altra banda, a la publicació de *Youth Justice Board*, els autors Whitney & Liu (2017) argumenten que l'origen de l'absentisme està relacionat amb els *pull factors* i dels *push factors*. Els primers factors fan referència a aquells que es troben fora de l'escola i els *push*, els que es troben dins l'escola.

Aquests mateixos autors estableixen que els *pull factors* es contemplen dins de tres categories. La primera categoria és que els estudiants no poden anar a l'escola per obligacions que ho impedeixen, com situacions en què l'infant presenta alguna malaltia, per tant, tindrà l'obligació d'assistir al centre mèdic i no a l'escola. Aquesta categoria també està relacionada amb els ingressos de les famílies, ja que si aquests són baixos, és possible que l'infant tingui obligacions familiars com tenir cura dels seus germans mentre que els seus pares treballen o que no tingui doblers per pagar-se al transport escolar per anar al centre escolar.

A partir del mateixos autors, s'argumenta que la segona categoria fa referència a la necessitat que tenen els estudiants per evitar les interaccions que tenen de camí a l'escola, ja que, en algunes situacions, se senten amenaçats.

La tercera categoria és referida al fet que l'estudiant elegeix no anar a l'escola per fer altres activitats que li resulten més divertides acompanyat dels amics o grup d'iguals.

Els *pull factors* són difícils de controlar per part de l'escola però s'han de tenir en compte, ja que poden conduir a situacions d'absentisme freqüent i injustificat (Vaughn et al., 2013 citat en Whitney & Liu, 2017). En algunes de les entrevistes realitzades als alumnes, s'ha confirmat que aquestes situacions es produeixen per la mala relació amb els professors, les preocupacions per ser víctima d'alguna agressió i no sentir-se protegit. Tot i això, a partir de les entrevistes realitzades a diferents ciutats dels EUA s'ha aprovat que si els alumnes no assisteixen a les classes, és perquè és avorrit.

L'absentisme també presenta unes conseqüències, ja que encara que estigui justificat, pot afectar el rendiment acadèmic i a la inclusió escolar i social de l'alumne. Igual que les causes, les conseqüències poden ser extenses i es poden manifestar de forma diferent. A partir de la publicació de Ribaya (2011), s'estableix que les conseqüències de l'absentisme escolar es podrien classificar de la següent manera: psicològiques, físiques, escolars i interpersonals.

Pel que fa a les conseqüències psicològiques es presenten estats d'ansietat, depressió, angoixa i, el menor es sent culpable de tot el que succeeix. Com a conseqüències físiques, el menor és sent cansat, sense ganes de fer res, a més de presentar tensió muscular i alteracions del so. També es contempen les repercussions escolars que es manifesten en insatisfacció i pèrdua d'interès i motivació. Finalment, quant a les conseqüències interpersonals es presenta una pèrdua d'interès del menor i la qualitat de vida va disminuint. A més, les persones absentistes tendeixen a tenir aspiracions acadèmiques i professionals menys relacionades amb l'escola. Aquests, són propensos a manifestar comportaments de risc com l'alcohol, la droga o fins i tot, hi ha la possibilitat que es converteixin en criminals (Ribaya, 2011).

Birioukov (2017) argumenta que les persones que abandonen el sistema educatiu a priori, tenen repercussions significatives a la seva vida, ja que tenen la possibilitat d'obtenir

salariis inferiors, depenen, en major mesura, de les ajudes governamentals i tenen més possibilitats de cometre un crim.

4.1.4 Tipologia

En funció de la intensitat i freqüència en què l'alumne assisteix al centre escolar, l'absentisme escolar varia la seva intensitat i tipologia.

La Instrucció 5/2007 de 20 de juny de 2017 que regula l'absentisme escolar als centres escolars sostinguts amb fons públics durant el curs 2017-2018, estableix la tipologia d'absentisme en la nostra comunitat autònoma.

Per una banda, a l'etapa d'educació infantil, primària i centres d'educació especial es classifica en absentisme esporàdic, absentisme intermitent i absentisme crònic. En l'absentisme esporàdic, l'alumne falta puntualment a classe, fins a 4 dies al mes. Si les faltes són reincidents, es tractaria d'un absentisme intermitent. L'absentisme intermitent és aquell en què l'alumne falta un o més pics a la setmana, o més de 4 dies al mes. Quan es troba amb aquesta situació, el tutor ha d'iniciar el protocol d'absentisme. Si les faltes es repeteixen, parlem d'absentisme crònic. Aquest es presenta quan l'alumne falta més de la meitat de dies a classe. A partir d'aquí s'inicia o es continua amb el protocol.

Per altra banda, i seguint les anteriors Instruccions 5/2007, en l'etapa de l'educació secundària i centres d'educació especial, la classificació que es realitza d'absentisme és la mateixa, encara que en l'etapa de l'educació infantil i primària es comptabilitza en dies i en l'etapa de secundària en hores o sessions lectives. En aquesta etapa, l'absentisme esporàdic, l'alumne falta fins a 24 sessions lectives al mes. Si aquestes faltes són reincidents, es parlaria d'absentisme intermitent. En l'absentisme intermitent, l'alumne falta 6 sessions a la setmana o fins a 24 sessions al mes. A partir d'aquí, el tutor ha d'iniciar el protocol. Si aquestes faltes es repeteixen, es converteix en absentisme crònic. En l'absentisme crònic, l'alumne falta més de 60 sessions lectives al mes. S'ha d'iniciar o continuar amb el protocol.

A l'apartat d'annex, queda reflectida les dues classificacions que la Instrucció realitza sobre l'absentisme en funció de l'etapa educativa (annex 2).

Cañellas et al., (2016) amplia l'anterior classificació, argumentant que l'absentisme puntual o esporàdic fa referència al 10% de les faltes no justificades en el mes.

L'absentisme intermitent, fins a un 25% de les faltes no justificades al mes. L'absentisme intens, les faltes no justificades al mes, es troben entre el 25% i el 50%. L'absentisme crònic, el qual l'alumne no justifica el 50% de les faltes d'assistència. Altres situacions que s'han de tenir en compte en relació a l'absentisme són: viatges durant el període lectiu, famílies que tenen treballs temporers, el pas de primària a secundària, alumant d'ESO que ha estat matriculat en el curs anterior i no a l'actual.

Fernández & Bustos (2006, citat en Broc, 2010) proposa una tipologia d'absentisme en relació al nombre de faltes d'assistència, en el moment d'aparició i la duració. En relació al nombre de faltes, es basa en l'absentisme baix (suposa el 15% de les faltes al mes); l'absentisme mitjà (suposa entre el 15 i el 40% de les faltes) i; l'absentisme alt (suposa més del 40% de les faltes). En relació el moment, parla d'absentisme crònic, absentisme clínic, absentisme selectiu i absentisme d'inici.

Tot i aquesta nomenclatura que s'utilitza a les Illes Balears, no sempre aquesta classificació és seguida per totes les comunitats autònomes o autors de referència, ja que, no hi ha un acord en la classificació d'aquest absentisme escolar. Així, segons Ribaya (2004, citat en Moreno, 2009), es poden observar diferents tipus d'absentisme escolar en funció del context a on es produeixen.

Pallarès (2014) estableix tres principals tipus d'absentisme en funció del seu origen: el familiar, l'escolar i el social. En l'absentisme d'origen familiar, distingim entre l'absentisme d'origen familiar actiu; l'absentisme d'origen familiar passiu; l'absentisme d'origen familiar desarrelat i; l'absentisme d'origen familiar nòmada. El familiar actiu es tracta d'un absentisme causat per la mateixa família, a on els nins i nines són utilitzats per ajudar a l'economia familiar o per assumir els rols dels pares. L'absentisme d'origen familiar passiu neix com a conseqüència de què la família no li dóna importància a l'educació i l'assistència a classe. Aquest absentisme sol ser habitual en la població d'ètnia gitana, ja que a causa dels seus valors culturals i històrics, no valoren la importància d'assistir al centre. L'absentisme d'origen familiar desarrelat, és normal en famílies desestructurades que dificulta l'atenció als menors. Finalment, l'absentisme d'origen familiar nòmada, la família es dedica a treballs temporals, produint l'absència de l'alumne al centre.

En segon lloc, l'absentisme d'origen escolar es caracteritza, per un rebuig i una manca d'adaptació a l'escola. També, pot ocórrer per la falta de recursos per part de la institució educativa per atendre a les dificultats i característiques dels alumnes que requereixen un tractament personalitzat (Pallarès, 2014).

Finalment, aquest mateix autor estableix que l'absentisme d'origen social, ocorre quan l'alumne es deixa influenciar per companys absentistes, per condicions de l'ambient o per condicionaments culturals. D'aquesta manera, l'alumne es veu influït pels seus grups d'iguals i decideixen no assistir al centre escolar, ja que no els hi resulta interessant.

Altres autors com Coronel et al., (2013) ens ofereixen una altra tipologia d'absentisme. En primer lloc, l'absentisme injustificat, el qual el centre no té constància dels motius de l'absència de l'alumne. En segon lloc, l'absentisme puntual, el qual l'alumne és absent un període de temps però després es torna a reincorporar. En tercer lloc, l'absentisme intermitent, on l'alumne és absent durant períodes de temps. Aquest autor, també presenta la desescolarització i l'abandonament prematur com altres formes d'absentisme.

Per altra banda, Blaya (2003 citat en De la Fuente, 2009), distingeix entre l'absentisme de retard, referent a aquells alumnes que arriben tard a la primera hora lectiva, un dia concret o una matèria determinada; l'absentisme de l'interior, referent a aquell alumnat que està present a les classes però sense participar; l'absentisme elegit, referent a aquell alumnat que no assisteix al centre per a dedicar-se a altres activitats; l'absentisme crònic, caracteritzat per l'absència a classe i l'absentisme cobert pels pares, caracteritzat per la justificació dels pares pel que fa a l'absència del seu fill a l'escola.

Finalment, el defensor del Menor de la Comunitat de Madrid (2005, citat en Moreno, 2009) argumenta que l'absentisme de retard no és una forma d'absentisme, però sí que és un precursor d'aquest. A més, aquest autor també defineix l'absentisme selectiu, quan l'alumne falta a algunes classes o algun dia entre setmana encara que no evita l'escola. L'absentisme sense causa justificada, és aquell que es caracteritza per l'absència reiterada de l'alumne al centre escolar. Aquest absentisme pot ser causat per diferents motius: rebutj a l'escola, grups d'iguals i germans que són absentistes, retard escolar i el pas de l'educació primària a la secundària.

A l'apartat d'annex (annex 3) podeu veure una taula a on queden reflectides les tipologies d'absentisme en funció dels autors mencionats anteriorment.

4.1.5 Aproximació de l'absentisme a les Illes Balears

Per fer una primera aproximació a les dades que ens ofereix el Govern de les Illes Balears (2018), el Servei d'Atenció a la Diversitat de la Conselleria va dur a terme un estudi sobre la situació de l'absentisme escolar a les Illes Balears. Els resultats del curs 2015-2016, mostren que en els centres d'educació infantil i primària es varen obrir 923 protocols en els CEIPs. Des de la Conselleria d'Educació ens ofereixen resultats que són superiors a la mitjana espanyola, no obstant això, els PTSC que treballen en els centres entrevistats, argumenten que hi ha absentisme en funció de la zona geogràfica que la qual es troben *En el pla de Mallorca es troben taxes d'absentisme menors que en zones costaneres i que no és un aspecte que es pot generalitzar*” (P3). La majoria dels entrevistats, consideren que no és una de les principals problemàtiques que existeix en el centre, sinó que n'hi ha de més importants com la pornografia infantil, drogues i alcohol, sexualitat, entre d'altres.

A l'educació primària es troben situacions d'absentisme, encara que a l'etapa de l'educació secundària, les taxes d'absentisme són majors, ja que es troba una major diversitat d'alumnes. Els resultats referents a l'estudi realitzat per la Conselleria d'Educació (2018), argumenten que en l'etapa de secundària s'han obert 888 protocols tant a centres públics com concertats.

A partir d'aquí, ens aproximem a l'absentisme escolar de les Illes Balears, seguint la publicació de Cañellas, Moyà, Pascual & Vidaña (2016). Aquests autors consideren que les taxes d'abandonament escolar i les elevades repeticions a secundària i a primària, són un dels factors que condicionen l'escolarització de les Illes Balears.

Un dels factors que influeix en les situacions de baix rendiment i repetició és que, generalment, afecta a joves que presenten dificultats relacionades amb els antecedents i situació familiar (Amer, Vives & Pascual, 2017).

Seguint la publicació de Cañellas et al., (2016) pel que fa a la matrícula en els quatre cursos d'ESO, s'afirma que les situacions d'absentisme i de repetir curs se sumen, encara que els joves quan tenen setze anys, abandonen el sistema educatiu. També, hi ha moments més vulnerables durant el trànsit entre els cursos de segon i tercer, i tercer i quart.

Apareixen altres dades que s'han de tenir en compte en l'etapa de l'educació primària, ja que un 11% dels alumnes no cursen el curs que els hi pertoca i, un 12% d'alumnes promociona l'ESO amb àrees suspeses, majoritàriament llengües i matemàtiques.

En el context de les Illes Balears, l'absentisme desencadena amb l'abandonament escolar i, amb falta de coneixements necessaris, i en conseqüència, amb la precarietat laboral de molts joves (Cañellas et al., 2016).

A l'hora d'analitzar els diferents nivells referents a l'absentisme escolar trobem els factors macro referents al sistema educatiu, l'economia, la relació entre treball i nivell educatiu. En les nostres illes, es destaca la gran oferta que es presenta i que requereix una baixa qualificació. També, no es pot compaginar el treball amb els estudis (Cañellas et al., 2016).

Seguint els mateixos autors, des d'una visió macro, parlem de què els factors de risc estan relacionats amb l'entorn socioeconòmic, les polítiques socials, educatives i familiars. A més, els nivells meso i micro socials tenen en compte variables psicosocials, l'organització dels centres educatius o les característiques individuals i familiars de l'alumnat. De fet, Amer et al., (2017) argumenten que la majoria d'alumnat repetidor, són immigrants i de classes socials marginades, la qual cosa implica, que hi hagi un desequilibri dins el sistema.

En un nivell meso social, hi destaca la família, les amistats i la comunitat. Es pot veure la gran influència que tenen el grup d'iguals, ja que, una persona que viu en un entorn el qual no és presta gaire atenció a l'educació, té més possibilitats d'abandonar-lo.

Referent a nivell micro social, hi fa referència les actituds de les persones. Els professors se senten amenaçats i responen a la defensiva argumentant que no es culpa seva i que fan tot el que està en les seves mans (Cañellas et al., 2016).

4.2 Alumnat amb problemes de salut

4.2.1 Malalties cròniques

Urmeneta (2010) destaca les malalties cròniques més comuns, que també són citades per la Direcció General d'Atenció a la Diversitat (2018).

En l'etapa infantil, trobem infants que presenten alguna malaltia crònica i que per tant, no poden seguir una vida normal. En algunes de les situacions, l'infant podrà acudir a l'escola, integrant-se en la resta de companys. No obstant això, hi haurà infants que no podran gaudir d'aquesta realitat perquè la malaltia no ho permet. Per tant, és probable que el nin o nina necessiti ingressos hospitalaris freqüents.

El concepte de malaltia crònica dur associat el fet que serà una situació llarga i permanent en el temps i les conseqüències que aquesta avarca: tractament que pot causar algun grau d'incapacitat, processos d'adaptació, ingressos hospitalaris freqüents, entre d'altres (Urmeneta, 2010).

Segons la Instrucció del 13/2010, es troba un llistat de malalties cròniques que impedeixen l'assistència continua i permanent al centre escolar (BOE, 2010):

Taula 3:

Revisió de les malalties cròniques més freqüents

Errors congènits del metabolisme	Fenilcetonúria
Artritis reumàtica juvenil	
Digestives	Malaltia celíaca Malaltia inflamatòria intestinal (Crohn, colitis ulcerosa...)
Respiratòries	Fibrosi quística
Cardiovasculars	Cardiopaties congènites
Oncològiques	
Nefrològiques	Insuficiència renal crònica Trasplantat renal
Endocrines	Hipotiroidisme congènit Hiperplàsia adrenogenital congènita Diabetis mellitus
Neurològiques	Epilèpsia
Hemofilia	

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extra del Bolletí Oficial de les Illes Balears (2010)

4.2.1.1 Diabetis

Xie, Chan, & Ma (2018, p. 4) argumenta que.

La diabetis mellitus és un grup de malalties cròniques que es caracteritza per elevats nivells de glucosa en la sang a causa de diferents factors amb una biologia cel·lular anormal que juga un paper fonamental. Durant les últimes dècades, la població afectada per la diabetis ha anat augmentant.

Es troben dos tipus de diabetis, la Diabetis mellitus de tipus 1 i la Diabetis mellitus de tipus 2. En infants i joves és més comú la de tipus 1, la qual el pàncrees deixa de funcionar i per tant, no es fabrica la insulina suficient. No obstant això, la diabetis tipus 2 és la principal causa de mort en la majoria dels països (Zerquera et al., 2016).

A més, la diabetis de tipus 2 és epidèmica, i que pot afectar tant a la població adulta com infantil (Orozco & Sánchez, 2017).

A partir de l'obra de Xie et al., (2018), la Federació Internacional de Diabetis (IDF) va recollir que 425 milions de persones presenten diabetis. El 80% viu en regions amb un nivell de rendes mitjà-baix i la majoria resideixen en la regió d'Àsia.

Abdhilkadim (2018) argumenta que la persona que pateix aquesta malaltia haurà d'injectar-se la insulina cada dia, ja que l'organisme no en fabrica la quantitat suficient. La insulina s'administra a l'organisme a través d'injeccions a braços, abdomen o cuixes abans de l'esmorzar o sopar. A més, els efectes adversos de la insulina poden ser la hipoglucèmia i la diabetis ketoacidosos.

En l'obra de Marqués (2007) es recull que un altre fàrmac alternatiu a la insulina, seria el glucagó, una hormona que es produeix com la insulina, fent que els nivells de glucosa a la sang augmentin encara que només se sol utilitzar en cas d'emergència.

Seguint el mateix autor, la diabetis implica canvis en la vida de les persones, tant de la persona que la pateix com de les persones del seu entorn. La persona ha de ser conscient de la disciplina que ha d'agafar referent als horaris alimentaris, mesurar la quantitat

d'aliments que ingereix, supervisar i irregular l'exercici físic i respectar la injecció i subministrament d'insulina.

Les alteracions més comunes en la diabetis són la hipoglucèmia, que és el tipus més habitual en la Diabetis de tipus 1 i la hiperglucèmia, que es caracteritza per l'increment del nivell de sucre a la sang. Al contrari a l'anterior, és manifesta de manera lenta i les causes principals són la ruptura de la dieta i no injectar-se la insulina (Orozco & Sánchez, 2017).

Els símptomes d'aquesta alteració són les ganes de beure, la necessitat d'orinar, cansament, vòmits, marejos i no tenir gana. És considera que la necessitat de menjar molt o la pèrdua de gana, així com canvis en el caràcter de la persona, poden ser altres dels símptomes de la diabetis. La mateixa autora argumenta que, el tractament de la diabetis es basa en l'administració d'insulina, un control dietètic, exercici físic i una educació diabetològica (Bennett, 2018).

Partint de la publicació d'Urmeneta (2010), i en relació a les famílies dels alumnes que presenten alguna malaltia crònica, no podem oblidar el nivell d'angoixa i ansietat que la malaltia els hi pot causar. Per aquesta raó, és important que els adults mantinguin un clima de tranquil·litat i positiu, per a transmetre sentiments de confiança i seguretat. Pel que fa al professorat, és convenient la relació d'aquest amb els pares de l'alumne.

Els germans formen part dels familiars que estan afectats, per tant, el mestre del germà també ha de tenir en compte la situació i tenir present que afecta l'alumne. En la majoria dels casos, el germà que pateix la malaltia pot presentar sentiments de rebutj, gelosia i agressivitat perquè tot el centre d'atenció està posat damunt el seu germà malalt. Per tant, aquest, també viu en dolor la malaltia. És per aquest motiu, que és important el vincle que es pugui establir amb el mestre de l'escola i aquest amb la família de l'infant (Urmeneta, 2010).

Finalment, és important que els mateixos membres de la família s'ajudin mútuament, i és propiciï un suport emocional, de confiança, poder parlar obertament amb la parella o algun familiar proper sobre els aspectes que li preocupen en relació a la malaltia de l'infant (Grau, 2013).

4.2.1.2 Epilèpsia

L'epilèpsia o trastorn convulsiu és una malaltia crònica la qual afecta a més de 6 milions de persones de tot Europa (Torres, 2012). D'acord amb l'Organització Mundial de la Salut (OMS) es troben aproximadament 50 milions de persones que estan afectades per aquesta malaltia. L'epilèpsia sol ser més comú en l'edat infantil i en el sexe masculí (Cruz-Cruz et al., 2017).

Urmeneta (2010) en la seva obra parla de l'epilèpsia, coneguda com una malaltia neurològica que es caracteritza per la manifestació de convulsions. Una persona epilèptica pot percebre una crisi epilèptica, ja que prèviament es duen a terme una sèrie de sensacions gustatives, auditives o visuals. Aquest fet es coneix com a *auma*.

Els factors relacionats amb els riscos ambientals són susceptibles pel desenvolupament de l'epilèpsia. També la malaltia té relació amb el factor familiar, ja que pot ser que a partir dels gens familiar, l'epilèpsia s'hagi heretat. Per tractar aquesta malaltia, es troben els fàrmacs anticonvulsius encara que s'han de tenir en compte dels efectes secundaris que suposa (Cruz-Cruz et al., 2017).

Les causes de l'epilèpsia són diverses, sigui per tumors o per traumatismes cranioencefàlics encara que en molts de casos, no està ocasionada per cap lesió, sinó per una predisposició a tenir-la. Si no es pot trobar la causa principal de la malaltia, s'anomena epilèpsia idiopàtica. La fatiga, la ràbia o la hiperventilació poden ser una de les causes d'una crisi en les persones epilèptiques (Vivanco, 2017).

Els síndromes epilèptics, un conjunt de trastorns que s'uneixen per a presentar una sèrie de símptomes concrets, el qual es troba l'epilèpsia. Es troben un llistat de síndromes, encara que els més importants són: la síndrome de West, que es caracteritza per ser una alteració cerebral epilèptica d'un nivell greu i poc habitual. Aquesta síndrome sol aparèixer en edats compreses entre els 3 i 7 mesos de vida, pel que es diu que és una síndrome de la infància; la síndrome de Lennox-Gastaut, caracteritzada per una epilèpsia infantil que es manifesta entre els 2 i els 6 anys de vida. Aquesta síndrome és difícil de tractar encara que requereix un tractament específic; la síndrome de Rasmussen, aquella

en què la meitat del cervell està inflamada. En general, es manifesta en edats compreses entre els 3 i els 12 anys i, les seves causes no es coneixen (Torres, 2012).

Per fer un tractament adequat de l'epilèpsia, és necessari conèixer i entendre la malaltia, ja que amb els anys s'ha anat millorant el percentatge de malalts amb efectes secundaris. S'ha de tenir en compte que un mal tractament de la malaltia pot conduir a la mort (Carlos, Humana, Dur, Szab, & Health, 2016).

Torres (2012) argumenta que els tractaments es poden fer servir són diversos, ja que depèn del tipus d'epilèpsies que es presenti. La majoria de vegades aquest tractament va acompanyat, d'una dieta específica. També, es troba la necessitat d'un tractament quirúrgic per a poder combatre la malaltia.

Els fàrmacs més comuns per fer front aquesta malaltia són el clonazepam, el topiramato, el valproato, la lamotrigina, la primidona, el fenobarbital, el clobazam o la fenitoína, etc.

Pel que fa a l'alumne epilèptic a l'escola, és necessari que aquest tingui confiança amb les persones que té al voltant per si sofreix una crisi epilèptica, que sàpiga que no el deixaran sol i que el protegiran. El professorat ha de tenir en compte que pot presentar una crisi en qualsevol moment, per tant, s'ha de vetllar pel seu benestar i seguretat, com el de la resta de companys (Urmeneta, 2010).

4.2.1.3 Al·lèrgia

L'al·lèrgia és una malaltia que és manifesta en forma de reacció immunitària al cos. Avui en dia són moltes les persones que presenten aquesta malaltia, de fet a Europa, més de 80 milions de persones tenen algun tipus d'al·lèrgia. És una de les malalties més comunes entre els menors de 18 anys (Peebles, Church & Durhman, 2011).

En l'argumentació que dóna Marqués (2007), explica que les al·lèrgies estan produïdes a causa de l'alteració del sistema immunològic. Per identificar la substància que pot desencadenar la reacció al·lèrgica, es fa servir el test de Prick (Sánchez & Fernández, 2016).

L'al·lèrgia i l'asma no és el mateix, encara que s'estableix una relació entre ambdós conceptes, ja que la persona que presenta asma, possiblement, també té al·lèrgia (Urmeneta, 2010).

L'asma es pot manifestar en qualsevol edat i es caracteritza per la inflamació i estrenyiment de les vies respiratòries que poden aparèixer o desaparèixer de forma ràpida (Marqués, 2007).

És una tasca difícil determinar els desencadenants de les crisis asmàtiques, ja que aquests es modifiquen en funció de la persona i de l'estació de l'any. Les al·lèrgies més freqüents solen ser el pol·len de les plantes, àcars, animals domèstics, contaminació atmosfèrica o olors intenses (Peebles, Church & Durhman, 2011).

González-Ortíz (2014) realitza una classificació més amplia dels tipus d'al·lèrgies, aquelles al·lèrgies produïdes a causa d'inhalants exteriors i aquelles provocades per inhalants interiors. En la primera classificació es poden trobar les al·lèrgies al pol·len i als fongs. En els inhalants interiors es troben les al·lèrgies als animals, a la pols, a l'inhalament de fum, a la ingestió d'aliments, a picades, a fàrmacs i per contacte.

Peebles, Church & Durhman (2011) en la seva obra, remarca que alguns dels símptomes més habituals són la dificultat en respirar i la tos constat.

Calvo (2005 citat en Urmeneta, 2010, p. 38) considera que el tractament de la malaltia es basa en tres punts fonamentals.

- Evitar qualsevol contacte amb la substància o objecte que produeix la reacció al·lèrgica.
- Administrar la medicació pertinent: els inflamatoris ajuden a reduir la inflamació dels bronquis, el que incrementa la capacitat pulmonar de la persona. El seu efecte no és immediat, però sí precís.
- Estar en contacte amb els programes d'ensenyança i assessorament sobre l'asma.

Seguint a Grau (2013) i, pel que fa a l'alumne asmàtic a l'escola, s'ha de saber de quina manera viu l'infant la crisi asmàtica, ja que aquestes generen angoixa al nin i a les persones que es troben al seu voltant. És necessari que els seus companys de classe, coneguin les pautes que han de dur a terme en cas que sofreixi una crisi. És important que la persona que presenta la malaltia tingui present que, en cas de tenir una crisi, no ha d'estar tot sol, sinó que sempre ha d'estar acompanyat i administrar-se la medicació corresponent.

4.3 La veu dels professionals

Després d'haver realitzat una recerca bibliogràfica sobre l'absentisme escolar i sobre les principals malalties cròniques a l'edat escolar, s'han realitzat una sèrie d'entrevistes als professionals que treballen tan directa com indirectament amb l'alumnat absentista.

De cara a complimentar la recerca bibliogràfica anterior, s'han dut a terme un seguit d'entrevistes realitzades als coordinadors de l'absentisme escolar, la Sra. Ferretjans i el Sr. Piñedo; els PTSC (Professor Tècnic de Serveis a la Comunitat) d'Inca i Manacor. S'han entrevistat diferents tècnics per tal d'obtenir diferents perspectives del tema en funció de la zona geogràfica en la qual treballen; del SAED, s'ha entrevistat a la Sra. Crespí i; les docents que treballen a l'Aula Hospitalària de Son Espases, la Sra. Maria Antònia i Lluïsa. Aquesta primera va ser la fundadora de l'Aula Hospitalària, per tant, ha servit per conèixer el procés que han dut a terme durant els anys.

A l'apartat de metodologia, és pot veure la taula amb els diferents professionals entrevistats.

A més, totes les anotacions que es realitzin respecte a l'entrevista, faran referència a les Illes Balears, ja que els professionals treballen a l'illa.

Partint de l'etapa educativa a on es troba una major presència de l'absentisme:

L'etapa de secundària hi ha més absentisme que a primària. La causa pot ser per dos factors; la família està més present a l'etapa de primària i, perquè la figura del PTSC a primària influeix positivament en la disminució de l'absentisme (P1).

A través de les entrevistes realitzades, es pot concloure que faltar a classe no es pot considerar absentisme. L'absentisme és faltar a classe amb un factor de risc. Per tant, és important conèixer la família, el nin i mesurar adequadament, per saber si es presenta aquest factor de risc.

Referent al període de temps que es detecta major absentisme:

Se sol desenvolupar més absentisme en el segon trimestre, després de les vacances de Nadal. El fet que hi hagi vacances incideix en l'augment de l'absentisme, ja que són moltes les famílies, que durant l'hivern, aprofiten per anar a veure la seva família al seu país d'origen (P1).

En relació al **perfil de la persona absentista**, es pot concloure que:

La majoria provenen d'ètnia gitana i, a causa dels seus trets culturals, no li donen importància al fet d'anar a l'escola i protegeixen a l'infant. Per tant, hi ha un factor tant social com familiar que influeix molt en les situacions d'absentisme (P1, P2 i P3).

Algunes de les actuacions que es podrien dur a terme per tal de millorar la situació és el de reelaborar noves lleis, ja que aquestes no són suficients i, que els organismes que ajuden al control de l'absentisme tinguin una autoritat per tal de radicar la situació.

També, el tema de l'absentisme escolar a les Illes Balears pot ser més comú a causa del valor i paper que exerceixen les famílies:

Estam a una societat molt exigent, a on es veuen dos extrems; per una banda, persones molt qualificades, amb alts nivells d'estudis i, per altra banda, a persones poc qualificades que treballen en temporada alta i que no tenen la suficient voluntat per exercir una autoritat damunt el seu fill o filla (P2).

Com que no exerceixen una autoritat damunt els seus fills, aquests fan el que volen i cau la possibilitat que no vaguin al centre escolar.

Referent a aquestes situacions d'absentisme, és dur a terme el protocol com a eina de prevenció, detecció i actuació per als centres educatius. A partir de la Instrucció 5/2007 de 20 de juny de 2017 que regula l'absentisme escolar als centres escolars sostinguts amb fons públics durant el curs 2017-2018, el protocol es basa en el fet que el tutor de l'alumne absentista es comunica amb la família per tal de veure l'origen i els motius de les absències al centre. Si els resultats són positius i l'alumne assisteix al centre, el protocol s'arxiva. En el cas contrari, és deriva al cap d'estudis. Aquest, es posa en contacte amb la família i si aquesta no respon, es deriva al PTSC del centre, el qual es coordina amb el

cap d'estudis i es torna a posar en contacte amb la família *“La situació és pot complicar si la família no col·labora, ja que hauran d'intervenir els educadors socials.”*

El protocol està en continua revisió, però és important treballar amb la prevenció per tal de no arribar en aquest. Per tant, hi ha una feina de canvi en el sistema educatiu, en general:

Un model educatiu centrat amb augmentar la motivació i l'interès de l'alumne en l'aprenentatge podria oferir aspectes positius a l'absentisme. És important produir emocions a on l'alumne se senti motivat. Si és així, aquest voldrà anar al centre escolar i, per tant, l'absentisme es veuria reduït. Per dur a terme aquestes accions, és imprescindible formar al professorat amb metodologies innovadores, que eliminin per complet l'organització tradicional (P2).

González-Alonso (2006) proposa dur a terme formacions específiques pel professorat en aquells centres amb majors taxes d'absentisme i desenvolupar l'intercanvi d'experiències i materials a través dels EOEP. Rompre amb les barreres arquitectòniques que suposa l'estructura clàssica d'aules tancades a espais oberts que estiguin relacionades amb l'exterior i en la societat actual.

Per tant, és important fer feina amb les famílies per fer-los entendre la importància i obligatorietat de l'ensenyament primari i secundari. Les famílies han de participar en les escoles i aquestes han d'estar obertes a elles.

A més en els darrers anys, els serveis d'orientació educativa i psicopedagògica (EOEP) han començat a fer feina de manera diferent *“Abans se centrava amb la identificació de necessitats educatives com a vessant clínica i ara, es fonamenta amb un paradigma d'actuació a on es contemplen actuacions adreçades a la prevenció de l'absentisme”* (P3).

Referent als recursos no són suficients:

Els serveis d'orientació, així com els PTSC i SAED no donen l'abast en relació a les situacions d'absentisme que es presenten. Des d'aquest punt, es demana a

les administracions polítiques, de manera reiterada, l'augment dels recursos humans per a poder realitzar la feina satisfactòriament (P2).

Per altra banda, en referència als alumnes que presenten alguna malaltia crònica, ja sigui diabetis, epilèpsia i al·lèrgia, no es consideren absentistes com a tal *“La raó d'aquest és perquè està justificat, ja que són alumnes que falten a classe però que tenen un control i estan coberts per altres serveis. Per tant, no es considera absentisme”* (P1, P2, P3, P4 i P5).

A més, compten amb els serveis de l'aula hospitalària i al servei d'assistència domiciliària que permeten una continuïtat i seguiment del curs escolar, en la mesura del possible. En el cas que l'alumne estigui hospitalitzat, no és dur a terme protocol d'absentisme, sinó que directament l'escola se'n carrega de fer la derivació a l'hospital i a l'aula hospitalària, la qual està formada per professionals docents que s'encarreguen de què l'alumne pugui seguir amb una vida el més normal possible.

En el cas que el nin estigui a casa i presenti alguna malaltia, hi assisteix un professional del Servei d'Assistència Educativa Domiciliària (SAED), el qual dur a terme una programació específica de les tasques que ha de realitzar l'alumne cada dia *“Mantenim un contacte directe i diari amb el centre educatiu, amb l'objectiu de la reincorporació de l'alumne al centre escolar, encara que aquesta reincorporació dur el seu procés i s'ha de dur a terme de manera rigorosa i adequada”* (P4).

5. Conclusions

L'absentisme escolar és una de les problemàtiques més preocupants i que ha anat augmentant en els darrers anys, convertir-se en un problema, no només escolar, sinó social. Les persones involucrades en el procés escolar i social de l'infant i jove, han de treballar amb aquest per tal de millorar la situació i sigui conscient de les repercussions que dur l'absentisme escolar.

Aquest fenomen presenta una sèrie de relacions amb altres conceptes associats al fracàs escolar, l'abandonament escolar primerenc, la no-escolarització, l'escolarització tardana o la inassistència (García, 2005). S'han de tenir en compte que tots aquests conceptes mencionats anteriorment poden tenir conseqüències d'exclusió i de desigualtat social en el món laboral i, en la societat en general. Per tal que no es desencadenin aquestes situacions, és important fer un treball de prevenció amb el menor, treballant amb els tutors del centre i les famílies.

A tall de conclusió, cal mencionar les diferents conceptualitzacions sobre la que la legislació ha treballat en l'absentisme. A partir de l'annex 1, podem observar que les lleis educatives han influenciat amb aquest. Malgrat que no es faci real menció a l'absentisme, sí que podem observar certes referències a les faltes d'assistència, assistència de l'alumne al centre escolar, puntualitat, entre d'altres.

És important mencionar l'especificació que és fa a la legislació dels alumnes amb malalties cròniques, ja que abans d'això, podrien ser considerats absentistes i no disposar dels serveis específics i complementaris que es presten per atendre a les seves necessitats.

A més, les lleis educatives han anat evolucionant amb el temps. Aquest fet es pot comprovar en què les primeres lleis, l'escolaritat era obligatòria en les etapes de l'educació general bàsica i formació professional. Amb el temps, s'han establert altres lleis que estableixen l'escolaritat obligatòria de l'alumne fins als 16 anys.

Per altra banda, l'absentisme s'ha d'entendre des d'una perspectiva multi causal, ja que són moltes les causes que el poden desencadenar. Són causes complexes en les quals trobem diferents formes d'absentisme. No obstant les causes siguin múltiples, els centres

educatius no han de crear barreres en torn aquest concepte, ja que l'absentisme és un poderós repte per a l'escola i aquesta ha de lluitar per tal de combatre'l.

Després d'haver iniciat la recerca bibliogràfica i realitzat una sèrie d'entrevistes i actuacions amb diferents professionals de l'àmbit escolar i social que tracten aquest tema, cal concloure que es necessiten més investigacions i recerques respecte a aquesta problemàtica, ja que minva la manca de determinació a l'hora de precisar les causes i les actuacions que es poden dur a terme referent al concepte. A més, les administracions polítiques s'haurien d'involucrar més en l'absentisme escolar i establir mesures específiques des d'una perspectiva centrada en la diversitat, és a dir, s'hauria de tenir en compte les necessitats i interessos que cada un dels alumnes.

Aquesta atenció podria millorar amb la implicació més concisa de les administracions polítiques i treballant des de la prevenció. És d'important rellevància el treball que es realitza dia a dia, ja sigui per part del tutor, professorat i equip d'orientació, com les metodologies i treballs que es duen a terme.

També, s'ha de treballar amb les famílies i dur a terme un treball de comunicació, participació i col·laboració amb el centre escolar, establint les mesures adequades per tal que ambdues parts es puguin coordinar. Les famílies han de ser conscients de les conseqüències que suposa no portar al seu fill al centre escolar i, si aquest observa que els seus dos referents més propers estableixen un treball i comunicació comú, és possible que es pugui millorar algun aspecte referent a l'absentisme, ja que el menor es farà més conscient de la situació.

En relació a les famílies dels alumnes que presenten alguna malaltia crònica, s'ha de tenir en compte el nivell d'ansietat que la malaltia els hi pot causar, per tant, és important mantenir un clima al màxim tranquil i positiu possible, ja que ajudarà a transmetre sentiments de confiança i seguretat cap a l'infant que pateix la malaltia (Urmeneta, 2010).

Respecte al professorat del centre, aquest ha de mantenir una relació amb els pares de l'alumne. Una persona important és el germà de l'infant malalt. El professor del germà, ha de tenir en compte la situació que viu l'infant, ja que aquest pot presentar sentiments de gelosia, rebutj i agressivitat en veure que tota l'atenció dels pares se centra amb el seu germà. En aquest aspecte, el centre escolar, pot col·laborar al fet que s'estableix un vincle

entre el mestre de l'escola i la família i, que clima familiar sigui més bo de dur (Urmeneta, 2010).

Per tant, el professorat de l'alumne ha de donar suport emocional a l'alumne i a la seva família (Grau, 2013). El que juga un paper important és el treball en xarxa entre els centres escolars, famílies, serveis externs, ja que l'absentisme no només és qüestió del centre escolar, sinó que és una problemàtica que inclou a més agents. Per tant, és important la col·laboració i coordinació entre els agents mencionats anteriorment per aconseguir que l'alumne deixi de ser absentista. No obstant això, les famílies que participen més amb el centre escolar són les que els seus fills no són absentistes, i el que costa és arribar a aquelles famílies que els seus fills sí que són absentistes, ja que, per part d'aquestes no hi ha una implicació amb el centre escolar (Amer et al., 2017).

D'aquest treball en xarxa, es pot considerar que *“És adequat i que funciona bé”*, ja que tots els municipis de Mallorca estan coberts per la majoria d'agents *“Però en el cas de Palma, no es compta amb un policia tutor, el que fa una mica de falta, ja que el policia de barri no s'ocupa de segons quins aspectes”* (P1).

Un altre aspecte a reflexionar és el treball basat en la prevenció. Tant els centres educatius com els professionals externs que treballen amb el menor, han d'implantar mesures i actuacions centrades amb la prevenció i no amb l'actuació. Els centres educatius tenen un paper molt important en la prevenció de l'absentisme escolar, per tant, és de gran rellevància el foment de mesures que estiguin centrades amb la causa del problema. S'han d'elaborar propostes preventives per tal de no posar en marxa el protocol d'absentisme i fer el major possible abans d'hora per no derivar a situacions d'absentisme. Aquest treball preventiu és molt important i els professionals hi treballen molt.

Pel que fa a les actuacions que es poden realitzar en el centre escolar, Amer et al., (2017), argumenta que seria necessari implantar mesures a nivell preventiu de l'absentisme escolar en el centre educatiu.

Per últim, cal tenir en compte els professionals del centre educatiu i dels serveis externs que treballen en la lluita de l'absentisme escolar *“El nostre treball és molt valuós i està poc valorat”* (P3). Com s'ha pogut comprovar en les entrevistes, els professionals que treballen dins aquest àmbit fan una feina constant, dia rere dia amb l'alumnat absentista.

No obstant això, cal considerar que per part de l'administració, seria necessari implantar més programes adients a l'alumnat absentista, ja que, els que hi ha actualment, potser no siguin suficients i no s'adeqüin correctament a l'alumnat absentista. A part de la incorporació de més programes alternatius, seria necessari implantar noves propostes al centre per a poder treballar amb els alumnes, sobretot dinàmiques o activitats, que toquin aspectes com la motivació i la importància d'assistir al centre *“Molts d'alumnes no se n'adonen de la sort que tenen de poder anar a l'escola, ja que en altres països, els alumnes per anar a l'escola han de caminar hores”* (P3).

En definitiva, després d'haver realitzat una valoració de cada un dels punts que presenta el treball, es pot expressar que el treball presenta una sèrie de fortaleces, ja que hi ha tot un esforç i dedicació quant a la recerca bibliogràfica realitzada i a les entrevistes als diferents professionals, ja que, s'ha intentat treure tot el potencial de les respostes de les persones entrevistades. Certament en un Treball Final de Grau, sempre es pot millorar, en aquest cas, amb un aprofundiment en determinants aspectes, com la limitació de pàgines que s'ha fet, per exemple, a l'explicació que realitza la Direcció General d'Atenció a la Diversitat. Referent a les causes de l'absentisme, s'hauria pogut anar més enllà però penso que les que he posat són les principals i importants, ja que, s'ha fet una recerca a les bases de dades amb criteris d'inclusió i d'exclusió.

Com a possibles propostes de futur, es podria treballar, amb major mesura, amb la prevenció de l'absentisme. Possiblement, a través dels PATs, s'estan fent moltes coses a nivell de prevenció, però pot ser que les que es duen a terme no abarquin el tema de l'absentisme en si. Per tant, s'hauria de tenir més en compte, en aquests tipus de documents, la realització d'activitats, dinàmiques o projectes relacionades amb l'absentisme, ja que, la implementació de metodologies actives, possiblement, disminuiria el nivell d'absentisme. A més, el departament d'orientació, juntament amb els tutors i altres professionals, haurien de treballar la cohesió en grup per els alumnes que presenten malalties cròniques, per tal que quan és tornés a incorporar al centre, la situació sigui el més còmode possible.

Una de les propostes que m'agradaria compartir és la realització d'activitats (tallers, projectes, reunions, conferències) compartides entre les escoles de primària, instituts i

famílies a on es prengui consciència del dret que comporta l'assistència a l'escola i els valors que significa.

6. Referències bibliogràfiques

Abdhilkadim, T. (2018). Diabetes mellitus. *Human, political, social and impact of human behaviour to reduce violence and terrorism*.

Alfonso, F. (2013). Trabajo en equipo. *CESVIMAP*, 60-63.

Amer, J., Vives, M., & Pascual, B. (2017). La repetició escolar. En documents d'avaluació. Palma: Conselleria d'Educació i Universitat de les illes Balears. Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres. Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE).

Amer, J.A., Vives, M., Pascual, M.B., Félix, M., Tamayo, A. (2017). Bones pràctiques per combatre l'absentisme escolar a secundària a les Illes Balears. Anuari de l'Educació de les Illes Balears.2017. Palma: UIB.

Ayuntamiento de Oviedo. (s.d). Programa Municipal de Intervención en el Absentismo Escolar. Gobierno de Asturias. Recuperat de https://www.oviedo.es/documents/12103/42608/PROGRAMA_ABSENTISMO_ESCOLAR.pdf

Bennett, J. (2018). HIV and diabetes. *HIV Nursing*, 18(1), 13-22.

Ayuntamiento de Valencia. (s.d). Programa de Absentismo Escolar Municipal. Recuperat de <http://educacio-valencia.es/wp-content/uploads/2018/02/Programa-Absentismo-color-copia-1.pdf>

Birioukov, A. (2017). Absenteeism. *Encyclopedia of of Personality and Individual Differences*. doi: 10.1007/978-3-319-28099-8_725-1

Broc, M. A. (2010). Un estudio de meta-análisis sobre las causas del absentismo escolar y propuestas de prevención e intervención para la educación primaria y secundaria obligatoria. *Memoria de Investigación*, 1-153.

Cañellas, B., Moyà, P., Barrio, B. P., & Fernández, L. V. (2016). L'absentisme crònic a l'ESO de les Illes Balears: estat de la qüestió. *Anuari de l'Educació de les Illes Balears*, (2016), 218-236.

Carlos, Humana, Dur & Rodenas (2016). Cirugía de Epilepsia en Pediatría: ¿Por qué?, ¿Cuándo?, ¿Cómo?. 1ª Edición, Humana Editores, *Apuntes de Epilepsia en la Infancia y adolescència*, 174-212.

Comisión Contra el Absentismo y el Abandono Escolar del Departamento de Educación. (2014). Protocolo de actuación en casos de absentismo escolar. Gobierno de Navarra. Recuperat de <https://www.educacion.navarra.es/documents/27590/590071/Protocolo+en+casos+de+absentismo+escolar/47bcf86f-c161-4cda-ab8e-b15d4a07f072>

Conselleria d'Educació i Universitat (2016) Tractament de l'absentisme escolar. Palma: Conselleria d'Educació i Universitat. Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa. Servei d'Atenció a la Diversitat.

Consejería de Educación, Cultura y Deporte. (s.d). Programa del derecho a la educación: prevención y control del absentismo y el abandono escolar en Cantabria. Gobierno de Cantabria. Recuperat de http://www.educantabria.es/docs/planes/atencion_a_la_diversidad/sep_oct_nov11/programa_regional_control_absentismo.doc.

Consejería de Educación, Juventud y Deportes (s.d). Programa Marco de Prevención y Control del Absentismo escolar. Gobierno de Madrid. Recuperat de http://www.madrid.org/dat_norte/WEBDATMARCOS/supe/atencion_diversidad/absentismo/PROGRAMA_MARCO_ABSENTISMO_DAT_NORTE.pdf

Consejería de Educación, Juventud y Deportes. (2014-2016). Plan Regional de Prevención, Seguimiento y Control del Absentismo y Abandono Escolar. Gobierno de Murcia. Recuperat de [https://www.carm.es/web/pagina?IDCONTENIDO=23581&IDTIPO=100&RASTRO=c148\\$m](https://www.carm.es/web/pagina?IDCONTENIDO=23581&IDTIPO=100&RASTRO=c148$m)

Consejería de Educación y Ciencia. (2007). Instrucciones del director general de participación e igualdad y de la directora general de acción social y cooperación internacional para facilitar el desarrollo de la orden de absentismo escolar y la puesta en marcha de las comisiones de absentismo locales y de zona. Gobierno de Castilla La Mancha. Recuperat de http://ies-sotomayor.centros.castillalamancha.es/sites/ies-sotomayor.centros.castillalamancha.es/files/descargas/protocolo_intervencion_absentismo_escolar.pdf

Consejería de Extremadura. (2009). Plan regional para la prevención, control y seguimiento del absentismo escolar en Extremadura. Recuperat de https://www.educarex.es/pub/cont/com/0060/documentos/Ord_15-6-07_Plan_regional_absentismo.pdf

Consorci d'educació de Barcelona. *Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar de Barcelona*. (2012). Generalitat de Catalunya. Ajuntament de Barcelona. Recuperat de http://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_absentisme/pla_absentisme/0_Pla_Absentisme_actualitzat_juliol_2013_01.pdf

Departamento de Educación, Política Lingüística y Cultura (2003-2004). Programa para garantizar el derecho a la educación. Erradicación de la desescolarización y del absentismo escolar en el territorio de Bizkaia. Gobierno de País Vasco. Recuperat de http://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/comunicaciones_centros/es_inspec/adjuntos/Absentismo_guiacast_bizkaia_2015.pdf

Coronel, R., Díaz, M., & Moreno, P. M. (2013). Propuestas de mejora de trabajo en casos de absentismo escolar en educación primaria. *ReiDoCrea: Revista electrónica de investigación y docencia creativa*, (2), 194-199.

Cosmin, V. (2013). Scholar Absenteeism—A Continues Challenge of Contemporary Education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 76, 917-921. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.04.231

Cruz-Cruz, M. del R., Gallardo-Elías, J., Paredes-Solís, S., Legorreta-Soberanis, J., Flores-Moreno, M., & Andersson, N. (2017). Factores asociados a epilepsia en niños en México: un estudio caso-control. *Boletín Médico Del Hospital Infantil de Mexico*, 74(5), 334–340. doi: 10.1016/j.bmhmx.2017.05.006

De la Fuente Fernández, M. (2009). Derecho a la educación, deber de prevenir y reducir el absentismo y abandono escolar. *Revista de investigación en Educación*, 6, 173-181.

Del Cid, A., Méndez, R., & Sandoval, F. (2011). *Investigación: fundamentos y metodología* (2a ed.). México: Pearsón Educación.

Delegación Territorial de Educación, Cultura y Deporte. (2013). *Plan Provincial de Prevención, Seguimiento y Control del Absentismo Escolar*. Gobierno de Andalucía. Recuperat de https://blogsaverroes.juntadeandalucia.es/ceeesagradafamilia/files/2017/12/Plan_de_Absentismo_2013.pdf

Dirección Provincial de Educación de Valladolid. (2017-2018). Programa de Absentismo Escolar de la dirección provincial de educación de la junta de Castilla y León en Valladolid. Gobierno de Castilla y León. Recuperat de [file:///C:/Users/usuario/Downloads/Programa%20de%20Prevenci%C3%B3n%20y%20control%20del%20Absentismo%20Escolar%202017-2018\(instrucciones\).pdf](file:///C:/Users/usuario/Downloads/Programa%20de%20Prevenci%C3%B3n%20y%20control%20del%20Absentismo%20Escolar%202017-2018(instrucciones).pdf)

Dirección Xeral de Educación. (2014). *Protocolo educativo para la prevención e o control do absentismo escolar*. Recuperat de http://www.edu.xunta.gal/portal/sites/web/files/content_type/learningobject/2014/01/31/af9923c775126876c57251c98ec20e0d.pdf

EducAragón. (2017). Programa de Actuación para la prevención del absentismo escolar. Gobierno de Aragón. Recuperat de <http://www.educaragon.org/arboles/arborel.asp?sepRuta=Centros+Educativos%2F&guiaeducativa=&strSeccion=PPI11&titpadre=Documentos+Institucionales&arrpadres=&arrides=&arridesvin=&lngArbol=2368&lngArbolvinculado>

Fernández, M., Mena, L., Riviere, J. (2010). Fracaso y abandono escolar en España. La Caixa, col. Estudios Sociales 29.

García Gracia, M. (2005). Dificultades en la aproximación a las dimensiones del absentismo: luces y sombras a partir de las voces del profesorado y de algunas tipologías institucionales. *Aula abierta*, 86, 55-74.

Gobierno de la Rioja. (2015). Protocolo de Actuación Absentismo Escolar.

González Alonso, F. (2006). Mediación, interculturalidad y absentismo escolar. Plan de Prevención y Control Absentismo Escolar: *Mejora de la Convivencia*. Soria: CFIE.

González Ortiz, L.M. (2014). Alergias y el sistema inmune: una revisión desde el aula. *Revista Facultad de Ciencias de La Salud UDES*, 1(1), 43-51. Recuperat de <https://doi.org/10.20320/rfcsudes.v1i1.200>

Govern de les Illes Balears (2018). Servei d'Atenció a la Diversitat. Recuperta de www.caib.es

Grau, C. (2013): "Fomentar la resiliencia en familias con enfermedades crónicas pediátricas", *Revista Española de Discapacidad*, 1 (1), 195-212. Recuperat de <http://dx.doi.org/10.5569/2340-5104>

Llanas, C., Moreno, S., Sandín, B., Valiente, R.M., & Chorot, (2016). ¿ Por qué los alumnos de secundaria y bachiller rechazan ir a clase?: Análisis del absentismo escolar justificado, razones del mismo y miedos escolares en una muestra de estudiantes de secundaria y bachiller. In *Psicología y educación: Presente y futuro*, 1978-1987.

Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (art 5.1 i 63), BOE 238 28927.

Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de Participació, Avaluació i Govern dels Centres Docents (art 43), BOE 278 33651.

Llei Orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de Qualitat de l'Educació (art 2.3.c i 3.2.a), BOE 307 45188.

Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (art.4.1 i 71.4), BOE 11 1294.

Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (preàmbul V), BOE 295 12886.

Marqués, F. M. (2007). *Protocolos de respuesta para equipos directivos y profesorado ante situaciones problemáticas en los centros educativos. Salud Escolar: accidentes, enfermedades y fomento de hábitos saludables en el centro educativo. Guía para el profesorado*. Madrid: Redined.

Moreno, J.C (2009). *Pla d'actuació contra l'absentisme escolar a Palafrugell: Diagnosi de la realitat socioeducativa i protocol d'actuació contra l'absentisme escolar i la desescolarització* (Treball de màster). Recuperat de <https://dugi-doc.udg.edu/handle/10256/1579>

Observatorio Estatal de Convivencia Escolar. (2007). *Protocolos de absentismo escolar*. Recuperat de <http://www.mecd.gob.es/ministerio-mecd/organizacion/organismos/observatorio-estatal-convivencia-escolar.html>

Organización Mundial de la Salud. *Llei Orgànica, de 31 de desembre de 1990, de Convención de los Derechos del Niño de Naciones Unidas* (art 27.1 i 27.4).

Orozco, A.M., & Sánchez, L. (2017). Análisis del contenido de una Guía de intervención psicológica y social para el manejo de la Diabetes Mellitus Tipo Dos. *Cuadernos Hispanoamericanos de Psicología*, 17(1), 37-48.

Pallarès, M. (2014). El absentismo en la educación secundaria: detección, seguimiento y respuesta de los centros educativos y de los servicios sociales. *Revista Electrónica de Investigación y Docencia*, 11, 49-68.

Peebles, R. S., Church, M. K., & Durham, S. R. (2011). *Principles of allergy diagnosis*. *Allergy*, 117-131 doi: 10.1016/B978-0-323-37579-5.00005-2

Ribaya Mallada, F. J. (2011). La gestión del absentismo escolar. *Anuario Jurídico y Económico Escurialense*, (44), 579-596.

Sánchez, R. Guzmeli, V. & Fernández, J. (2016). Rastreo de alergias en personal de una institución sanitaria. *Revista medica Hondureña*, 84, 51-85.

Servei d'Atenció a la Diversitat. (2017-2018). *Programa d'Alerta Escolar*. Govern de les Illes Balears
Recuperat de <file:///C:/Users/usuario/Downloads/1%20PLAN%20DE%20ACTUACI%C3%93N%20INTRODUCCI%C3%93N%20nuevo-alerta%20escolar.pdf>

Subcomissió d'Atenció en Salut als Centres Educatius de les Illes Balears (2017). Protocol de Comunicació i atenció dels infants/joves amb problemes de salut crònics als centres educatius. Govern de les Illes Balears
Recuperat de <http://www.caib.es/sites/diversitat/f/228853>

Torres, R (2012). La epilepsia. *MoleQla*, 5, 82-83.

Urmeneta, M. (2010). *Alumnado con problemas de salud*. (1a ed.)Barcelona: Graó

Viceconsejería de Educación y Universidades. (2015). Protocolo de actuación ante el absentismo escolar. Gobierno de las Islas Canarias. Recuperat de

<http://www3.gobiernodecanarias.org/medusa/edublogs/ceipaguere/files/2015/09/Resolucion-Absentismo-2015-16.pdf>

Vivanco, R.M. (2017). *Factors de risc i risc cardiovascular en els pacients amb epilèpsia* (Treball de Màster, Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat de <http://hdl.handle.net/10803/406088>

Whitney, C. R., & Liu, J. (2017). What we're missing: A descriptive analysis of part-day absenteeism in secondary school. *AERA Open*, 3, 1-17. doi: 10.1177/2332858417703660

Xie, F., Chan, J. C. N., & Ma, R. C. W. (2018). Precision medicine in diabetes prevention, classification and management. *Journal of Diabetes Investigation*, 1-18. doi: 10.1111/jdi.12830

Zerquera-Trujillo G, Vicente-Sánchez B, Rivas-Alpizar E, Costa-Cruz M. (2016). Caracterización de los pacientes diabéticos tipo 2 ingresados en el Centro de Atención al Diabético de Cienfuegos. *Revista Finlay*, 6(4),1-9.

7. Annexos

7.1 “ANNEX 1: Taula amb les lleis educatives i les aportacions”

Lleis educatives	Aportacions
LOGSE (1990)	-Ensenyament bàsic, obligatori i gratuït fins als 16 anys. -Responsabilitat dels poders públics per assegurar accions igualitàries.
LOPEGCE (1995)	-Escolarització als alumnes amb necessitats educatives especials → Recursos necessaris.
LOCE (2002)	-Responsabilitat dels pares que els seus fills assisteixen al centre escolar.
LOE (2006)	-Equitat i igualtat d'oportunitats. -Participació de les famílies en les decisions del centre
LOMCE (2013)	-Preocupació pel fracàs escolar i l'abandonament escolar.

7.2 “ANNEX 2 : Taula amb les tipologies d’absentisme segons la Instrucció 5/2007”

ABSENTISME ESCOLAR A EDUCACIÓ INFANTIL, EDUCACIÓ PRIMÀRIA I CENTRES D’EDUCACIÓ ESPECIAL		
TIPUS D’ABSENTISME	DIES (sense justificar)	OBSERVACIONS
ABSENTISME ESPORÀDIC	Alumnes que falten ocasionalment a classe, fins a 4 dies al mes.	Si aquestes faltes puntuals es tornen a repetir al mes següent, es tractaria d’un absentisme intermitent.
ABSENTISME INTERMITENT	Alumnes que falten setmanalment un o més dies, o aquell que falta més de 4 dies al mes.	El tutor ha d’iniciar el protocol d’absentisme. Si aquestes faltes són reincidents, es converteix en absentisme crònic.
ABSENTISME CRÒNIC	Alumnes que falten la meitat o més dies a classe, falten 10 o més dies al mes (segons els dies lectius del mes).	S’ha d’iniciar o continuar amb el protocol d’absentisme.

ABSENTISME ESCOLAR A EDUCACIÓ SECUNDÀRIA I CENTRES D’EDUCACIÓ ESPECIAL		
TIPUS D’ABSENTISME	DIES (sense justificar)	OBSERVACIONS
ABSENTISME ESPORÀDIC	Alumnes que falten ocasionalment a classe, fins a 24 sessions lectives al mes.	Si aquestes faltes puntuals es tornen a repetir al mes següent, es tractaria d’un absentisme intermitent.
ABSENTISME INTERMITENT	Alumnes que setmanalment, acumulen més de 6 sessions lectives, o aquells que falten més de 24 sessions lectives al mes.	El tutor ha d’iniciar el protocol d’absentisme. Si aquestes faltes són reincidents, es converteix en absentisme crònic.
ABSENTISME CRÒNIC	Alumnes que falten més de 60 hores lectives al mes. Depèn dels dies lectius del mes en concret.	S’ha d’iniciar o continuar amb el protocol d’absentisme.

7.3 “ANNEX 3: Taula amb les tipologies dels diferents autors”

AUTORS								
Instrucció	Cañellas	Broc			Pallarès	Coronel	de la Fuente	Moreno
·Esporàdic	·Esporàdic	·Nombre	Moment:	Duració	Origen familiar	·Injustificat	·Retard	·Selectiu
·Intermitent	·Intermitent	de faltes:	·Crònic		·Origen escolar	·Puntual	·Interior	·Sense falta
·Crònic	·Intens	·Baix	·Clínic		·Origen social		·Elegit	justificada
	·Crònic	·Mitjà	·Selectiu				·Crònic	
	·Altres	·Alt	·Inici				·Cobert pels pares	

7.4 “ANNEX 4: entrevista realitzada a professionals d’EOEP”

- Quin percentatge d’absentisme es troba a les Illes Balears?
- Hi ha més absentisme en homes o dones?
- A quin període se sol desenvolupar més les situacions d’absentisme a primària? I a secundària?
- A les Illes Balears quants TISOC hi ha?
- Quin perfil té un alumne absentista?
- Com es poden millorar aquestes situacions d’absentisme ?
- A partir de quin moment consideres que un alumne és absentista ?
- Creieu que les famílies en són conscients?
- Quin protocol d’actuació seguïu una vegada detectat el cas? Teniu pensada alguna millora respecte al protocol?
- Creïu que el protocol funciona?
- Com us coordineu amb els agents que intervenen amb el procés?
- Els recursos que s’utilitzen per prevenir l’absentisme són suficients? Quina és la persona de referència a l’equip a primària i secundària?
- Hi ha situacions en què l’alumne és absentista perquè presenta alguna malaltia?
- Teniu molt de casos?

7.5 “ANNEX 5: entrevista realitzada a professionals PTSC de Manacor i Inca”

- És troben situacions d'absentisme a les Illes Balears? Amb quin percentatge?
- Quin tipus d'absentisme és dur a terme en el centre?
- Hi ha més absentisme en homes o en dones?
- Hi ha més absentisme en funció de la zona geogràfica?
- A quin període se sol desenvolupar més les situacions d'absentisme; a primària o secundària?
- A quin període se solen desenvolupar les situacions d'absentisme?
- Qui perfil té un alumne absentista?
- Com es poden millorar aquestes situacions d'absentisme?
- A partir de quin moment consideres que un alumne és absentista?
- Creieu que les famílies en són conscients?
- Quin protocol d'actuació seguiu una vegada detectat el cas?
- És podrien realitzar alguna millora respecte el protocol?
- Creieu que el protocol funciona?
- Com us coordineu amb els agents que intervenen amb el procés?
- Els recursos que s'utilitzen per prevenir l'absentisme són suficients?
- Hi ha situacions en què l'alumne és absentista perquè presenta alguna malaltia?
- Teniu molts de casos?

7.6 “ANNEX 6: entrevista realitzada a professionals del SAED”

- Són absentistes aquells alumnes que presenten malalties cròniques?
- Quina és la tipologia d'alumnat?
- Com actua?
- Quines són les malalties cròniques més freqüents?
- Són suficients els recursos?
- Com us coordinau amb els professionals docents del centre? La comunicació és satisfactori?
- Considereu que el servei que presteu és eficient i que l'aprenentatge que rep l'alumne és l'adequat?
- Quin paper té la família?
- Impartiu alguna metodologia?
- Com és l'adaptació de l'alumne al centre escolar una vegada ha finalitzat?
- És dur a terme algun programa específic per la reincorporació al centre escolar?

7.7 “ANNEX 7: entrevista realitzada a professionals de l’Aula Hospitalària”

- Són absentistes aquells alumnes que presenten malalties cròniques?
- Quina és la tipologia d’alumnat?
- Com actua?
- Quines són les malalties cròniques més freqüents?
- Com us coordinau amb els professionals docents del centre? La comunicació és satisfactori?
- Considereu que el servei que presteu és eficient i que l’aprenentatge que rep l’alumne és l’adequat?
- Els recursos són suficients?
- És obligatori l’assistència a l’aula hospitalària?
- Quin és el paper del mestre a l’aula hospitalari?
- Quin paper té la família dins l’aula hospitalària?
- Quines metodologies s’imparteixen a l’aula hospitalària?
- Com combineu el tractament mèdic amb l’horari lectiu de classe?
- Com és l’adaptació de l’alumne al centre escolar una vegada ha finalitzat l’estança a l’hospital?
- És dur a terme algun programa específic per la reincorporació al centre escolar?